

Børnerådet

”For ung til at være kriminel”

Børnerådet
Januar 2006

For ung til at være kriminel

Debatoplæg

Redaktør

Susanne Glending, Børnerådets sekretariat

Redaktion

Birgitte Holmberg Pedersen, medlem af Børnerådet

Else Guldager, medlem af Børnerådet

Klaus Wilmann, formand for Børnerådet

Susanne Glending, Børnerådets sekretariat

Tekst

Susanne Glending, Børnerådets sekretariat

Ann Christina Oliveira, stud.mag. RUC

Udgiver

Børnerådet, Vesterbrogade 35A, 1620 København V.

Telefon: 33 78 33 00, fax: 33 78 33 01, e-mail: brd@brd.dk

Tryk

Socialministeriet 2006

ISBN: 87-90946-27-8

Debatoplægget er gratis, dog betales for forsendelse og administration. Teksten kan også hentes på Børnerådets hjemmeside: www.brd.dk

”For ung til at være kriminel”

Debatoplæg

Børnerådet

Januar 2006

Indhold

Indhold	1
1. Indledning	8
2. Unge under 15 år der har begået kriminalitet	8
2.1. Etniske minoriteter og kriminalitetshyppighed.....	9
2.2. Unge, der har begået kriminalitet, psykologisk set	11
2.3. Hvad virker og hvad virker ikke?	11
3. Børnerådets anbefalinger	12
3.1. Tidlig og intensiv indsats	13
3.1.1. Sundhedsplejerskens rolle.....	13
3.1.2. Daginstitutionernes rolle	13
3.1.3. Forældresamarbejdet	14
3.1.4. Forældrekurser	14
3.2. Skolens rolle.....	15
3.2.1. Overgangen mellem børnehave og skole	15
3.2.2. Skole-hjem samarbejdet	15
3.2.3. Skolens medansvar for barnets fysiske og psykiske trivsel	15
3.2.4. Rummeligheden i den enkelte skole	16
3.2.5. Social og etnisk fordeling af skolebørn	16
3.2.6. Gratis aften-klubtilbud til børn i udsatte områder.....	17
3.3. Behandling og forebyggelse	17
3.3.1. Korps af plejefamilier	17
3.3.2. Valg af anbringelsessted	18
3.3.3. Kvalitetssikring af anbringelsessteder	18
3.3.4. Psykologisk behandling	18
3.4. Den kommunale forvaltning	19
3.4.1. Rutiner, åbenhed og dialog mellem de relevante myndigheder.....	19
3.4.2. Kvalitetskrav til handlingsplanerne	20
3.4.3. Inddragelse af den unge i sagsbehandlingen.....	20
3.4.4. En tillidsperson til børn der anbringes	20
4. Afslutning.....	20
5. Perspektiverende bidrag.....	21
5.1. Mogens Nygaard Christoffersen: Opdragelse til vold?	21
5.2. Margot Clemmensen: Forebyggelse af kriminalitet – daginstitutionernes rolle	26
5.3. Klaus Mygind: Erfaringer fra den gode skole	29
5.4. Talli Ungar Felding: Hvilke kriminelle indvandrerdrengene bør vurderes af en psykolog?	32
5.5. Patrick Gosden: Psykiatrisk screening og behandling som kriminalitetsforebyggelse blandt børn og unge.....	36

Forord

Børnerådet præsenterer her debatoplægget ”For ung til at være kriminel”, som Børnerådet håber, vil skabe debat blandt politikere og meningsdannere om synet på og indsatsen overfor unge under 15 år, der har begået en kriminel handling og unge under 15 år, der er kriminalitetstruede. Børnerådet ønsker hermed at foreslå og bidrage til, at der udarbejdes en *tværministeriel national strategi for en helhedsorienteret indsats overfor børn og unge, der har begået en kriminel handling eller som er kriminalitetstruede*. Det er Børnerådets mål, at indsatsen overfor unge under 15 år, der har begået en kriminel handling eller som er kriminalitetstruede, skal tage udgangspunkt i, at de kriminelle handlinger ofte er symptom på en dårlig opvækst og mange svigt i barndommen, og skal funderes på et grundlæggende humant menneskesyn og en tro på, at en meningsfyldt indsats kan bidrage til bedre forebyggelse og behandling. Meget tyder på at indespærring i bedste fald er uskadeligt – i værste har en direkte kriminalitetsfremmende effekt.

Debatoplægget er blevet til i en arbejdsgruppe under Børnerådet med inspiration fra en række ekspertmøder, der blev holdt i Børnerådets sekretariat, samt interviews med en række eksperter¹ indenfor det kriminologiske felt.

Diskussionerne på ekspertmøderne har været livlige og mangesidige og har givet mange forskellige bidrag til indkredsning af de vigtigste aspekter af problemstillingerne – og hermed værdifuld inspiration til Børnerådets debatoplæg bredt og til Børnerådets anbefalinger mere specifikt.

Den 5. december 2005 afholdt Børnerådet et halvdags temamøde for mennesker, der fra en teoretisk eller praktisk vinkel arbejder med ungdomskriminalitet. Ud fra fire tematiske oplæg og deltagerne egne erfaringer blev udkastet til debatoplægget præsenteret og debatteret – og Børnerådet fik skærpet debatoplægget og vores anbefalinger yderligere.

Såvel ekspertmøderne som temamødet har virket som et forum for udveksling af erfaringer og holdninger blandt deltagerne, der har rummet såvel teoretikere som praktikere. Det er Børnerådets håb, at ekspertmøderne ligeledes har virket som et forum for netværksdannelse, således at et nyt samarbejde på tværs af faglige grænser kan sprede sig som ringe i vandet.

Børnerådet ønsker hermed at sende en stor tak til alle, der har bidraget til debatoplægget ved at deltage i et interview, i et eller flere ekspertmøder, i temamødet den 5. december 2005 eller ved at bidrage med et perspektiverende skriftligt bidrag, der er at finde under punkt 5 i debatoplægget.

Klaus Wilmann
Formand for Børnerådet

¹ Følgende blev interviewet: konsulent Jimmie Gade Nielsen - UFC Børn og Unge, Familierapeut Ahmet Demir - Rabarberlandet, seniorforsker Mogens Nygaard Christoffersen - SFI, professor Flemming Balvig - Dr. Jur. ved Københavns Universitet, Skoleleder Lise Egholm og Souschef Yasar Cakmak fra Rådmandsgade Skole på Nørrebro, lektor Bente Jensen fra Danmarks Pædagogiske Universitet og leder Khosrow Bayat – sjakket, leder Assad Keblawi - K36 i Mjølnerparken.

Børnerådets arbejdsgruppe:

Klaus Wilmann, formand for Børnerådet

Birgitte Holmberg Pedersen, medlem af Børnerådet

Else Guldager, medlem af Børnerådet

Susanne Glending, fuldmægtig, Børnerådets Sekretariat

Ann Christina Oliveira, stud.mag. RUC, praktikant i Børnerådets Sekretariat

Tak til deltagerne ved ekspertmøderne:

Bo Ertmann, Leder af teori- og metodecentret i Hillerød

Dorte Sustmann Hansen, Leder af støttekorpsen, Høje Taastrup Kommune

Eva Hallgren, forstander Koglen og talsmand for lederne af de sikrede institutioner

Hanne Walsøe Pedersen, Politiuddannet, Det kriminalpræventive Råd

Jens Asger Hansen, forstander for Sønderbro Observationshjem

Klaus Mygind, skoleleder, Hellig Kors Skole, Indre Nørrebro

Lene Kofoed Rasmussen, forsker, SFI

Lisbeth Krohn, Småskolen på Christianshede Zoo

Mette Steen Pedersen, Pæd. Konsulent, Høje Taastrup Kommune

Mogens Nygaard Christoffersen, Seniorforsker, SFI

Patrick Gosden, Retspsykiater, Børnepsykiatrisk Amb., Amtssygehuset Glostrup

Sami El Shimy, leder af Københavnerteamet

1. Indledning

I forhold til unge, der har begået en kriminel handling er tonen i den offentlige debat blevet betydeligt skærpet. Der tales om behovet for mere konsekvens og længere straffe - i stedet for om en social og pædagogisk indsats. Børnerådet er meget bekymret for den uforsonlighed og hårdhed, der har præget debatten. De nye strømninger fratager fremtidens retspolitik det humanistiske grundsyn, der historisk har præget dansk retspolitik. Dette er ikke foreneligt med idégrundlaget for FN's konvention om barnets rettigheder², og det er ikke til gavn for børn og unge, der er på vej ind i en kriminel løbebane. Derfor har Børnerådet besluttet at arbejde intensivt for at skabe grobund for forandring – og for en bedre indsats mod unges kriminalitet.

Børnerådet har valgt at fokusere på aldersgruppen under 15 år, dvs. børn der stadig går i folkeskolen. De yngste af disse går kun i 5. til 6. klasse – og er blot børn og unge, der burde nyde godt af maksimal beskyttelse og omsorg, ikke bare fra deres forældres side, men også fra samfundets side - uanset at nogle af dem har lagt sig ganske gevaldigt ud med loven i den givne situation. Børn der begår en kriminel handling er ofte tidligt skadede og svigtede børn, som har modtaget meget lidt omsorg og kærlighed. Indespærring bringer dem ikke ud af kriminalitet, snarere tvært imod. Med en hård linje skabes en gruppe psykosocialt svært belastede unge med en potentielt lang kriminel karriere foran sig.

Med debatoplægget ønsker Børnerådet at bidrage til, at unge under 15 år, der har begået en kriminel handling, eller som er kriminalitetstruede, mødes med en mere human og meningsfyldt indsats – og at den unge, ses som et barn, der er ”*For ung til at være kriminel*”. Ligesom Børnerådet ønsker at bidrage til, at der udarbejdes en national strategi for en helhedsorienteret og rettidig indsats.

2. Unge under 15 år der har begået kriminalitet

Den seneste opgørelse fra Justitsministeriet om kriminalitet begået af børn under 15 år er fra 2003 og dækker perioden 1992-2002³. Opgørelsen bygger på politiets statistikker, og det understreges at tallene er mere usikre og usystematiske end den øvrige kriminalitetsstatistik. Da sager mod børn under 15 år ikke prøves ved domstolene, er det usikkert, om børnene i statistikken overhovedet er skyldige i den kriminalitet, de er registreret for. Derfor skal tallene anvendes med forsigtighed.

² FN's Konvention om Barnets Rettigheder fra 1989 er den første internationale konvention, der slår fast, at børn er selvstændige individer med egne rettigheder. Og med Danmarks ratifikation af Børnekonventionen (den 19. juni 1991), er staten forpligtet til at sikre disse rettigheder og friheder for hvert enkelt barn i Danmark. Således også for børn og unge, der begår kriminalitet. I Børnekonventionens artikel 3, som er et af de fire hovedprincipper, slås fast, at alle beslutninger, der skal træffes vedrørende et barn, skal tage udgangspunkt i hvad der er barnets bedste.

³ Britta Kyvsgaard, ”Børnekriminalitet 1992-2002”, Justitsministeriets Forskningsenhed 17. juni. 2003, www.jm.dk.

Det følger af statistikken, at antallet af sager med børn mellem 10 og 14 år har været forholdsvis konstant i den 10-årige periode statistikken dækker⁴. Der er dog sket en ændring i typen af kriminalitet, som børnene er registrerede for at have begået. Butikstyveri og indbrud er blevet sjældnere. Vold og røveri er blevet hyppigere.

I 1992 angik godt en tredjedel af sagerne butikstyveri. Et tal der indtil 2000 voksede til at udgøre halvdelen af sagerne, men siden er faldet igen og udgjorde i 2002 knap 40 % af den registrerede børnekriminalitet. For så vidt gælder børn, der er registreret for indbrud, udgjorde antallet af sager i 2002 blot en tredjedel af antallet af sager i 1992. Her har der således været et kraftigt fald.

Modsat forholder det sig med antallet af registrerede sager om voldskriminalitet. Indtil 1998 var tallet nogenlunde stabilt, men efterfølgende er tallet vokset kraftigt, således at tallet i 2002 er tre gange så stor som tallet i 1992.

Udviklingen i børnekriminaliteten fra 1992-2002 er parallel med udviklingen i ungdomskriminaliteten⁵, hvor der også ses en stigning af sager om voldskriminalitet og røveri - og et fald for så vidt gælder tyveri og indbrud. En årsag hertil kan bl.a. være de strafskærpselser, der er sket på voldsområdet i samme periode, der medfører, at vold hyppigere vil fremstå som hovedforbrydelse i de sager, der omfatter flere forbrydelser. Stigningen i udviklingen i voldskriminalitet er således muligvis kunstigt skabt og overvurderet med ca. 20 %⁶.

En anden medvirkende årsag kan også være, at den større politiske og mediemæssige fokus på børn og unge, der har begået en kriminel handling, har fået anmeldelsesmønstret til at ændre sig således, at børn og unge i dag oftere anmeldes for deres lovbrud, end tilfældet var for 10 år siden⁷.

2.1. Etniske minoriteter og kriminalitetshyppighed

Mennesker med en anden etnisk oprindelse end størsteparten af befolkningen har igennem alle tider repræsenteret et særligt kriminalitetsproblem. Dette var tilfældet da fattige europæere emigrerede til Amerika (og Australien) i begyndelsen af 1900-tallet, og det er tilfældet i dag, hvor vi i Europa modtager indvandrere og flygtninge fra udviklingslande⁸. I Danmark figurerer etniske minoriteter også oftere i de danske kriminalitetsstatistikker end etniske danskere.

⁴ I 1992 var 3208 børn registrerede for at have begået kriminalitet, i 1993 var det 3106, i 1994: 2931, i 1995: 2794, i 1996: 2678, i 1997: 2473, i 1998: 2838, i 1999: 2839, i 2000: 3449, i 2001: 2963 og i 2002: 2814.

⁵ Britta Kyvsgaard, "Ungdomskriminalitet 1994-2003", Justitsministeriets Forskningsenhed, 18. maj 2005, www.jm.dk.

⁶ Britta Kyvsgaard, "Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet i perioden 1992-2002", Justitsministeriet den 19. december 2003.

⁷ Som John Peters fremfører i sin artikel "Lidt for gode historier" i Børn og Unge nr. 6, 2004, se www.bupl.dk.

⁸ M. Aebi, "Crime Trends in Europe from 1990 to 2000", i "Crime and Crime Control in an integrating Europe", Helsingki: HEUNI, 2004, C.R. Shaw og H.D. McKay, "Juvenile Delinquency and Urban Areas", Chicago University Press, 2004 og Britta Kyvsgaard, "Etniske minoriteters høje kriminalitetshyppighed", I "Etniske minoriteter – Et nyt proletariat?", Social forskning, SFI marts 2005.

Af den seneste undersøgelse fra Danmarks Statistik⁹ fremgår det, at hver tiende person med en strafferetlig afgørelse i 2002 var indvandrer, mens 1,9 % var efterkommer af en indvandrer.

Af hele befolkningen i 2002 blev 3 % kendt skyldige i en lovovertrædelse. For indvandrere var tallet 4,1 % og for efterkommere 7,6 %. Kriminalitetshyppigheden er således hhv. 38 % og 157 % højere for indvandrere og efterkommere end for den samlede danske befolkning¹⁰. For den samlede gruppe af indvandrere og efterkommere er der tale om en 48 % højere kriminalitetshyppighed.

Det er især blandt de helt unge indvandrere og efterkommere (15-19 år), at kriminaliteten er høj. For såvel unge mellem 15 og 19 år med indvandrebaggrund som for unge, der er efterkommere, er kriminalitetshyppigheden 72 % over den, der gælder for alle i samme aldersgruppe.

Det straffelovsområde, hvor unge med indvandrebaggrund og unge der er efterkommere af indvandrere har den højeste overrepræsentation, er ejendomsforbrydelser – især tyveri - hvor overrepræsentationen er på 178 %. For så vidt gælder voldsområdet er overrepræsentationen på 130 %, og mht. seksualforbrydelser er overrepræsentationen på 110 %. Generelt har den relative kriminalitetshyppighed været den samme fra 1998 til 2002¹¹. Og udviklingen i arten af kriminaliteten følger den linje, der ses for den øvrige befolkning, med færre tyverisager, flere voldsager, flere sager vedr. seksualforbrydelser og færre færdselslovsovertrædelser. Imidlertid er overrepræsentationen for voldsforbrydelser og for seksualforbrydelser faldet fra 2000 til 2002, idet overrepræsentationen var hhv. 152 % og 125 % i 2000.

For hele befolkningen gælder, at kriminalitetshyppigheden varierer med alder, urbaniseringsgrad, uddannelsesforhold og en række sociale og økonomiske forhold. Uanset etnisk oprindelse har unge fattige og uuddannede mænd altid en større kriminalitetsfrekvens end ældre, velhavende kvinder. Korrigeres der således for nogle af de forskelle, der er mellem indvandrere/efterkommere og etnisk danskere, viser tallene sig at være helt anderledes. Ved korrektion for bl.a. aldersforskelle, indkomstforhold, uddannelse, tilknytning til arbejdsmarkedet og socioøkonomiske forhold, falder overrepræsentationsprocenten for indvandrere og efterkommere drastisk – ned til en kriminalitetsfrekvens der ligger 4 % over hele befolkningens¹².

⁹ "Kriminalitet og etnisk oprindelse 2002", "Sociale forhold, sundhed og retsvæsen 2004:10", Danmarks Statistik, 27. maj 2004.

¹⁰ Britta Kyvsgaard, "Notat vedrørende Kriminalitet og national oprindelse 2002", Justitsministeriets Forskningsenhed 2. juni 2004.

¹¹ På færdselslovsområdet, som vedrører to tredjedele af samtlige strafferetlige afgørelser, har indvandrere og efterkommere en meget ringe overrepræsentation på kun 8 %.

¹² Britta Kyvsgaard, "Notat vedrørende Kriminalitet og national oprindelse 2002", Justitsministeriets Forskningsenhed 2. juni 2004, samt Britta Kyvsgaard, "Etniske minoriteters høje kriminalitetshyppighed: Kulturkonflikter eller sociale og økonomiske årsager?" i "Etniske Minoriteter – Et nyt proletariat?", Social Forskning, SFI marts 2005.

Det kan således konstateres, at overrepræsentationen for unge med fremmed herkomst i kriminalitetsstatistikken ikke er bundet til etniciteten, men derimod til en række psykosociale og økonomiske forhold, der således uanset etnicitet er kriminalitetsfremmende. Dette er vigtigt at holde sig for øje i kampen for at finde frem til de mest kriminalitetsforebyggende indsatser.

2.2. Unge, der har begået kriminalitet, psykologisk set

Der er mange paralleller, når det gælder opvækstvilkår og personlighedsstruktur, mellem unge med indvandrerbaggrund og etnisk danske drenge, der begår en kriminel handling. En fællesnævner, for børn og unge der begår kriminalitet, er en opvækst med omsorgssvigt, fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel, psykisk sygdom og misbrug af alkohol og narko blandt forældrene¹³.

Sådanne opvækstvilkår giver ikke altid mulighed for en normal personlighedsudvikling. Ifølge svenske og danske undersøgelser har unge, der begår kriminalitet, meget ofte personlighedsforstyrrelser - uanset etnisk herkomst¹⁴.

En retspsykiatrisk undersøgelse fra 2003¹⁵ viser, at syv ud af ti unge, der blev varetægtsfængslet, led af en eller flere psykiske sygdomme. Enkelte var direkte retarderede eller sindssyge, og ville være blevet fritaget for fængselsstraf, hvis de var voksne, og en mentalundersøgelse nåede samme resultat. Langt de fleste sloges med stofmisbrug, adfærdsproblemer og/eller alvorlige karakterafvigelser.

Undersøgelser viser, at færre end halvdelen af de unge havde haft kontakt med et psykologisk eller psykiatrisk behandlingstilbud, og kun ganske få havde fået tilbud om eller gennemført et egentlig behandlingsforløb. Og at ingen af de unge var i behandling, da de foretog den kriminelle handling.

2.3. Hvad virker og hvad virker ikke?

Der er ikke i Danmark lavet mange videnskabelige undersøgelser af, hvad der virker – og ikke virker - overfor unge, der begår kriminalitet. Det er der til gengæld i udlandet. Af disse følger det, at jo tidligere den kriminalpræventive indsats sættes i gang, jo bedre er virkningen¹⁶. Ligeledes er det væsentligt, at indsatsen er målrettet de unge, der er i højest risiko for at blive hard core kriminelle – eller for at falde tilbage og blive i kriminalitet,

¹³ Talli Ungar Felding, ”Kriminelle indvandrer drenge kan behandles”, i særtryk af Socialrådgiveren nr. 4, 23. februar 2005.

¹⁴ Talli Ungar Felding, ”Kriminelle indvandrer drenge, Psykologisk set”, Psyke og Logos, 2005, 26, s. 221 - 257.

¹⁵ Niels Patrick Gosden et al, ”Prevalence of Mental Disorders among 15-17-year-old Male Adolescent Remand Prisoners in Denmark”, Acta Psychiatrica Scandinavica 107 fra år 2003, s. 102-110. Undersøgelsen omfatter 100 unge, der blev varetægtsfængslet i enten fængsel, sikret ungdomsinstitution eller psykiatrisk hospital i perioden marts 1999 til februar 2000 på sjælland.

¹⁶ Britta Kyvsgaard, ”Hvad virker og hvad virker ikke med hensyn til at mindske ungdomskriminalitet? Udenlandske erfaringer, Justitsministeriets Forskningsenhed, december 2000.

idet ungdomskriminalitet er mere eller mindre ”selvhelbredende”¹⁷. Mange unge kommer selv ud af kriminaliteten efter kort tid eller enkelte overtrædelser – i takt med at de bliver ældre, måske får arbejde, går i gang med en uddannelse, stifter familie mv. De unge, der fortsætter med at begå kriminalitet, er oftest de unge, der lider af uopdagede og/eller ubehandlede psykiske sygdomme eller personlighedsforstyrrelser.

Erfaringerne fra især Canada viser, at social og psykologisk behandling af de unge kriminelle har gode resultater. Dog kræves, at behandlingen er individuelt tilrettelagt, er omfattende og intensiv, og at den foregår i frihed. Hvorimod kortvarige forløb ikke har en langsigtet præventiv virkning.

Ligeledes viser udenlandske erfaringer, at små og korte afskrækkelseskampagner i bedste fald ingen positiv virkning har – i værste fald fører til større tilbagefald. Det samme gælder frihedsberøvelse, idet de unge her opbygger en kriminel identitet. Ligesom de, når de kommer ud igen, står i en værre social, økonomisk og psykologisk situation, end før de kom i fængsel.

3. Børnerådets anbefalinger

Det er Børnerådets overbevisning, at et barn ikke bliver født kriminelt, men at tilstedeværelsen af en række psykosociale risikofaktorer i barnets opvækst, kan forhindre barnet i at udvikle en normal personlighed – og således bane vejen for en kriminel løbebane. Belastede opvækstvilkår som omsorgssvigt, fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel, forældrenes psykiske sygdom eller misbrug af alkohol og stoffer er sådanne psykosociale risikofaktorer. Børn i risiko for at begå kriminelle handlinger mangler som oftest gode, kærlige og nære personlige relationer og frem for alt tæt tilknytning til voksne omkring dem. Positive relationer og nær følelsesmæssig tilknytning er en forudsætning for en sund personlighedsudvikling, der giver den unge personlig modstandskraft fx overfor at begå kriminelle handlinger. Det er Børnerådets holdning at arbejdet med børn og unges muligheder for tætte relationer og tilknytning er helt centralt i forebyggelsen af, at børn i risikofamilier ender med at starte en kriminel løbebane. Det er derfor vigtigt at hjælpe socialt udsatte og sårbare familier med at opbygge gode, kærlige og følelsesmæssige nære relationer for at styrke udvikling af empati hos både børn og voksne. Ligeledes er det væsentligt at de voksne i dagtilbud, skole og fritidsliv har fokus på at arbejde målrettet med at styrke de sider i familiernes liv.

Børnerådet har derfor følgende anbefalinger som bidrag til at skabe grobund for forandring – og for en mere meningsfyldt, mere virkningsfuld og mere human indsats imod kriminalitet begået af børn og unge.

Børnerådets anbefalinger kan grupperes under følgende overskrifter:

- Tidlig og intensiv indsats
- Skolens rolle

¹⁷ Michael Voss, ” Unge og kriminalitet. Behandling i frihed virker bedre”, i Ungdomsforskning nr. 1, marts 2003.

- Behandling og forebyggelse
- Den sociale forvaltning

3.1. Tidlig og intensiv indsats

1. *Flere besøg af sundhedsplejersken i socialt udsatte og sårbare familier under graviditet og efter fødslen, samt etablering af forældregrupper (udvidede mødregrupper) allerede under graviditeten. Vægt på at styrke nære relationer og positiv tilknytning mellem forældre og børn. Hjælp ved opdragelsesproblemer.*
2. *Pladsgaranti i vuggestue fra 6 -12 mdr. alderen som et særligt tilbud til socialt udsatte børn med vægt på at involvere forældrene. Særlige ”programmer” i vuggestuer i geografisk udvalgte områder med en høj procentdel børn fra risikofamilier.*
3. *Udvikling af målrettede programmer for forældresamarbejdet i dagtilbud.*
4. *Forældrekurser.*

3.1.1. Sundhedsplejerskens rolle

En sundhedsplejerske kan være den første myndighedsperson, der får øje på, at et barn er i risiko for omsorgssvigt, misbrug eller vold. Sundhedsplejersken kan dermed også være den første, som vil kunne tage initiativ til at vende en udvikling, der er faretruende eller negativ for barnets normale udvikling. F.eks. kan sundhedsplejersken støtte den gravide kvinde eller nybagte mor i at tage udgangspunkt i sit barns behov, i at deltage i en mødregruppe, eller lade hele familien deltage i familiegrupper, med fokus på forældrekurser, videns- og erfaringsudveksling. En del sundhedsplejersker har også taget metoder i brug, der kan hjælpe familien med at skabe stærk og sund tilknytning mellem børn og forældre.

Børnerådet har noteret sig, at der under satspuljen er afsat midler til, at kommunerne kan øge hyppigheden af sundhedsplejerskens hjemmebesøg til familier med anden etnisk baggrund end dansk i de mest socialt udsatte boligområder. Vi ønsker ordningen udbredt, som en del af den primære forebyggelse i alle kommuner.

Ligeledes skal der fokus på sundhedsplejerskens rolle i forebyggelsen af en negativ udvikling for et psykosocialt udsat barn – og på dialogen med socialforvaltningen herom, således at dialogen mellem de forskellige aktører, der optræder omkring et socialt udsat barn, fungerer så godt som muligt.

3.1.2. Daginstitutionernes rolle

Allerede i vuggestuen og børnehaven vil personalet oftest kunne udpege de børn, der har brug for noget særligt. Fordi de har den daglige kontakt med børn der trives, og børn der ikke trives. Og fordi de har den daglige kontakt med forældrene. Med den rette støtte fra og i samarbejde med socialforvaltningerne vil personalet i institutionen kunne skabe et trygt og sikkert rum omkring et udsat barn evt. også udenfor daginstitutionernes sædvan-

lige åbningstid¹⁸. Ligeledes kan personalet støtte forældrene i, at udvikle deres ressourcer som forældre, også selvom disse måtte være meget små.

Det har vist sig, at daginstitutionens tilgang til børnene, har stor betydning for, hvorvidt de kan gøre en positiv forskel for udsatte børn. Hvis den pædagogiske praksis bliver mindre kompenserende (med fokus på børnenes mangler og behov) og mere innovativ, med fokus på børnenes forskellige kompetencer og ressourcer, så kan daginstitutionerne tilsyneladende gøre en forskel for de socialt udsatte børn¹⁹.

Især i udsatte geografiske/demografiske områder skal der sættes målrettet ind, her med en særlig fokus på børnenes og forældrenes ressourcer – og særlige stimuleringsprogrammer som støtte til at udvikle disse. Ligesom det er vigtigt med den nødvendige efteruddannelse til det pædagogiske personale i dagtilbud, især i områder med en høj procentdel børn fra socialt udsatte familier.

3.1.3. Forældresamarbejdet

Forældresamarbejdet er altafgørende, når det kommer til at forbedre vilkårene for socialt udsatte børn og dermed mindske sandsynligheden for senere risikoadfærd. Mange daginstitutioner har gode resultater med deres forældresamarbejde, men der mangler en mere ensartet indsats, centrale retningslinjer og en vejledning i, hvordan dette bedst gøres. Målsætningen for forældresamarbejdet bør indgå som en permanent del af en daginstitutionens virksomhedsplan, med særlig understregning af at fokus skal være på børnenes og forældrenes ressourcer. Og daginstitutioner med en høj procentdel børn fra udsatte familier skal have særlig støtte til at udvikle dette fra den kommunale forvaltning.

Børnerådet anbefaler, at kommunerne tilpasser ressourcetildelingen, således at daginstitutionernes budgetter på linje med skolernes budgetter afspejler omfanget af særlige opgaver med udsatte børn og familier.

3.1.4. Forældrekurser

Ofte er vold, misbrug og omsorgssvigt resultatet af forældrenes egen opvækst i kombination med ringe intellekt eller uvidenhed. Det må derfor prioriteres, at der indføres forældrekurser i at opdrage med hjertet for at modvirke vold, misbrug og omsorgssvigt. Gerne allerede medens moderen er gravid – og socialforvaltningen og/eller sundhedsplejersken kan se, at der er tale om en udsat familie og dermed et udsat barn, der har brug for en særlig støtte.

Børnerådet har noteret sig projektet ”Klar til barn”, som sigter mod at uddanne lokale sagsbehandlere i at gennemføre forældrekurser, og anbefaler at uddannelses tilbuddet til lokale professionelle gentages hver 3. eller 5. år.

¹⁸ Se Margot Clemmesens forslag om ”Åndehullet”, i ”Det hedder jo forebyggelse... - Et åndehul for truede børn”, i Børn og Unge nr. 46, 2002, BUPL.

¹⁹ Bente Jensen, ”Kan daginstitutioner gøre en forskel. En undersøgelse af daginstitutioner og social arv”, SFI 05:08, København 2005.

3.2. Skolens rolle

1. Fokus på overgangen mellem børnehave og skole.
2. Fokus på skole-hjem samarbejdet i form af en anerkendende dialog og en bevidstgørelse af gensidige forventninger.
3. Fokus på skolens medansvar for barnets fysiske og psykiske trivsel. Etablering af et socialt og psykologisk beredskab som læreren kan trække på straks.
4. Rummeligheden i den enkelte skole skal styrkes og eksklusionen af tosprogede og udsatte danske børn stoppes. Fokus på skolens medansvar for indlæring af normer (dialog, konsekvens, håndhævelse). Fokus på konflikt-håndtering i skolen.
5. Social og etnisk udjævning af børnene i skoler (og daginstitutioner).
6. Gratis klubtilbud til børn om aftenen i geografisk udsatte områder, hvor der er behov.

3.2.1. Overgangen mellem børnehave og skole

Hvis samarbejdet mellem skole og hjem skal styrke og støtte barnets udvikling, er det vigtigt, at samarbejdet startes allerede i daginstitutionen. På den måde vil overgangen, fra den kultur der er i daginstitution, til den der er i skolen, opleves mindst dramatisk. Dette er især relevant for de børn, hvis forældre ikke umiddelbart har ressourcer til at hjælpe barnet med overgangen fra daginstitutionen til skolen. Ved at lade daginstitutionen sørge for, at barnet besøger skolen, mens det stadig er i dagsinstitution, skabes et større trygheds- og tilhørsforhold til skolen. Der er flere undersøgelser der viser, at det er i overgangen mellem børnehave og skole – eller kort tid herefter - at de fleste problemer starter²⁰.

3.2.2. Skole-hjem samarbejdet

For at undgå misforståelser og for at skabe de bedste rammer for det enkelte barns trivsel i skolen, er det først og fremmest vigtigt, at der skabes en god og anerkendende dialog mellem skolen og hjemmet. Med en anerkendende dialog øges forudsætningerne for at parterne i fællesskab kan afdække det eller de konkrete problemer barnet har - og derved finde sammen om handlinger, som kan hjælpe barnet på et tidligere tidspunkt. Den anerkendende dialog forudsætter og fremmer gensidig respekt mellem parterne, således at familien bedre forstår og respekterer skolens arbejde, og omvendt at lærerne og skolen forstår familiens situation, herunder dens særlige sociale og kulturelle kendetegn.

3.2.3. Skolens medansvar for barnets fysiske og psykiske trivsel

Det lader til, at mange lærere ikke føler sig rustet godt nok til at klare alvorlige personlige problemer hos skolebørnene, der måske rækker ud over skolens normale område, men som påvirker barnets trivsel og intellektuelle formåen i skolen. Dette kan skyldes flere ting, bl.a. at læreren mangler den fornødne viden, at der ikke er hjælp at hente hos kollegaer, skolens ledelse eller socialforvaltning, for lang ventetid til PPR – eller måske føler læreren, at grænsen overskrides for, hvor andre myndigheder burde tage over?

²⁰ Niels Egelund, har i en artikel i AKF nyt (nr. 2, 2003) netop beskrevet problemet omkring skiftet fra en kultur til en anden – en overgang, som han ikke finder hensigtsmæssig, sådan som det ser ud i dag.

For at læreren kan reagere, når et barn mistrives fysisk eller psykisk, er det nødvendigt, at den nødvendige opbakning eksisterer. Således foreslår Børnerådet, at der etableres et socialt og psykologisk beredskab, som er tilknyttet eller tilgængeligt for den enkelte skole, kendt af læreren og til rådighed uden lange ventetider. Således må det være målet, at ingen børn lades i stikken. Læreren slipper således ikke barnets hånd, før en anden ansvarlig person, står klar til at tage fat i den anden hånd!

3.2.4. Rummeligheden i den enkelte skole

Skolen er en institution, der er med til at danne og forme barnet. Derfor er det vigtigt at have fokus på, at børnene udover den faglige uddannelse også skal uddannes til at kunne begå sig socialt. Ligeledes skal der være fokus på at skolen skal kunne rumme alle børn, og der skal arbejdes mod eksklusion af de udsatte tosprogede og danske børn.

I den forbindelse kan det være givtigt, hvis man i skolen træner børnene i mediation og konflikthåndtering, således at børnene selv blive bedre til at nedtrappe en konfliktsituation. Konflikthåndteringstræning giver skolen mulighed for at udstyre eleverne med nogle redskaber, der kan være hjælpsomme i forhold til mestring af episoder, som kunne føre til risikoadfærd.

3.2.5. Social og etnisk fordeling af skolebørn

Det har vist sig, at børn med anden etnisk baggrund end dansk som hovedregel trives godt ved skolestart, til trods for, at børnenes familier er udsatte socialt set og har yderst begrænsede ressourcer til at klare livet i Danmark med²¹. Familiernes begrænsede ressourcer ser således ikke ud til at have haft indflydelse på de 7-årige børns trivsel og udvikling.

Det har også vist sig, at unge med en anden etnisk baggrund end dansk begår flere kriminelle handlinger end etnisk danskere, og at de klarer sig markant dårlige ved afgangseksamen i 9. og 10. klasse²². Dette kunne betyde, at grundskolerne skåret over én kam er rigtig dårlige til at integrere elever med en anden etnisk baggrund end dansk. Eller sagt på en anden måde at børn med en anden etnisk baggrund end dansk i løbet af deres skolegang ekskluderes - i stedet for at blive inkluderet og integreret i det danske samfund.

En mulig årsag kan være den udvikling, der er fulgt med det frie skolevalg, som især i storbyerne har haft nogle uheldige konsekvenser for integrationen. "Sorte" og "hvide" skoler er blevet et tiltagende problem i landets største kommuner. Nogle kommuner har på denne baggrund indført en frivillig eller tvungen fordeling af kommunens tosprogede børn i alle kommunens daginstitutioner og skoler²³ med det formål at understøtte integra-

²¹ Else Christensen og Dorthe Agerlund Sloth, "Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart", SFI 05:05, SFI juni 2005.

²² Bjørg Colding, "Uddannelsessystemets manglende evne til at integrere etniske minoriteter", i "Etniske minoriteter – et nyt proletariat?", Social Forskning marts 2005, SFI. Bjørg Colding er forsker ved Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, AKF.

²³ Finn Aaberg, "Skolespredning – en vej til bedre integration?", i Etniske minoriteter – et nyt proletariat, Social Forskning marts 2005, SFI. Finn Aaberg er Borgmester i Albertslund og beskriver heri Albertslund modellen og dens resultater. I København har Uddannelses og Ungdomsudvalget indstillet en "København-model for integration" til Borgerrepræsentationens godkendelse. Oplægget lægger op til større fordeling af eleverne baseret på frivillighed og bygger bl.a. på kommunens erfaringer med ideen om magnetskoler.

tionen og reducere marginaliseringen af de tosprogede børn og unge. Og tilsyneladende mindsker fordelingen af et- og tosprogede børn marginaliseringen af den tosprogede minoritetsgruppe og modvirker ghettoer og parallelsamfund – og mest interessant i denne sammenhæng er, at de tosprogede ikke er overrepræsenteret i den gennemsnitlige kriminalitetsrate, og at der ikke er mange problemer med bander og uro²⁴.

Hvilke metoder der er mest hensigtsmæssige, vil formentlig afhænge af mange forskellige faktorer, men det skal gennemtænkes, hvordan man på den bedst mulige måde – for børnene – kan indføre en større social og etnisk udjævning af skolebørn, uden at de mest udsatte af børnene bliver stigmatiserede. Og de erfaringer der er, skal evalueres. Perspektivet skal være, at man derved giver alle børn i Danmark mulighed for at profitere af hinandens ressourcer.

3.2.6. Gratis aften-klubtilbud til børn i udsatte områder

De fleste af de gratis klubtilbud, der eksisterer til børn under 14 år med åbent om aftenen²⁵, er etableret med et kriminalitetsforebyggende formål. Dels for at holde børnene og de unge væk fra gaderne om aftenen. For at give dem kontakt til og støtte fra pædagoger og andre voksne mennesker, som de kan tale med, og som kan hjælpe dem med deres problemer. Samt for at give børnene og de unge mulighed for at fylde deres eftermiddage og aftener med meningsfulde aktiviteter. Og for at give børnene og de unge lektiehjælp, da de som oftest ikke kan få hjælp til lektierne derhjemme.

Børnerådet mener at erfaringerne fra disse eksisterende klubtilbud må frem i lyset, således at erfaringerne kan bruges til at åbne lignende aftenklubber for børn i særligt udsatte områder, hvor der er et særligt behov. Samtidig skal disse aftenåbne klubtilbud ses som et vigtigt led i den lokale kriminalitetsforebyggelse, hvor udgangspunktet er den enkelte unges fysiske såvel som psykiske trivsel og udvikling. Dvs. klubberne må se sig selv som en del af et netværk af socialarbejdere, politifolk, lærere, frivillige m.fl., som i fællesskab har en forpligtelse overfor børnene, og som skal arbejde sammen.

3.3. Behandling og forebyggelse

- 1. Træning af et korps af plejefamilier.*
- 2. Pædagogiske kriterier for valg af anbringelsessted.*
- 3. Krav om akkreditering for anbringelsessteder.*
- 4. Tilbud om psykologisk behandling, evt. på anbringelsesstedet.*

3.3.1. Korps af plejefamilier

Når det kommer så vidt, at et barn eller en ung ikke længere kan være derhjemme, er det vigtigt, at den behandling og hjælp der gives styrker barnet, og at den ikke i stedet marginaliserer og traumatiserer barnet yderligere.

Børnerådet mener, at der skal sættes fokus på uddannelse og støtte til et korps af plejefamilier, der kan tage sig af særligt udsatte – og kriminalitetstruede - børn og unge. Det er

²⁴ Jfr. note 22.

²⁵ I samme åndedrag bør SFO og fritidshjem gøres gratis, som forslået af Velfærdskommissionen.

væsentligt, at plejefamilierne ikke må give op overfor de meget traumatiserede børn og unge, fordi familierne ikke har redskaberne til at tackle den unge bedst muligt og til at bevare overblikket samt det langsigtede perspektiv.

3.3.2. Valg af anbringelsessted

For de børn og unge hvor en institutionsanbringelse vil være det bedste, er det essentielt, at der ved valg af anbringelsessted tænkes i hvilken pædagogik, der vil være den bedste for den enkelte unge, og ikke udelukkende i økonomi.

Det er her vigtigt at anbringelsesstederne er meget bevidste om deres valg af pædagogik og terapeutisk behandlingsmetode, og således indhenter dokumentation for effekten af den valgte metode.

Ligeledes er det vigtigt at der er fokus på opkvalificering af ledelse og personale på anbringelsesstederne i Danmark.

3.3.3. Kvalitetssikring af anbringelsessteder

Børnerådet lægger særlig vægt på, at anbringelsesstederne kan dokumentere deres pædagogiske ideer, redegøre for deres metoder i arbejdet med de unge, og for deres resultater. I den sammenhæng tillige at der implementeres en decideret evalueringskultur på anbringelsesstedet - og at anbringelsesstedet kan redegøre for, hvorledes evalueringen tilrettelægges, og hvorledes evalueringens resultater implementeres i organisationen.

Det er i denne sammenhæng væsentligt, at kommunerne stiller krav om sikring og evaluering af kvaliteten på anbringelsesstederne. Således at kommunen har en større garanti for, at der er overensstemmelse mellem de behov kommunen efterspørger, og det tilbud og den kvalitet anbringelsesstedet udbyder, når der købes en plads til en ung, der har begået en kriminel handling, eller som er kriminalitetstruet²⁶.

3.3.4. Psykologisk behandling

Fælles for mange af de unge, der begår en kriminel handling, er, at deres opvækst er præget af omsorgssvigt, diverse misbrug og psykisk sygdom hos forældrene eller af forældrenes brug af fysisk afstraffelse i opdragelsen af barnet. Ligeledes lider en meget stor procentdel af de unge, der begår en kriminel handling, af en eller flere psykiske sygdomme.

Det er derfor Børnerådets holdning, at børn og unge der begår en kriminel handling, og børn og unge der er kriminalitetstruede, skal tilbydes den nødvendige psykologiske og/eller psykiatriske undersøgelse og behandling, hvor dette skønnes nødvendigt. Er barnet eller den unge anbragt skal anbringelsesstedet tilbyde den psykologiske eller psykiatriske behandling, når dette er nødvendigt, således at den unge så tidligt som muligt får mulighed for at få bearbejdet sin opvækst, og de traumer der evt. ligger til grund for den unges risikoadfærd.

²⁶ Børnerådet har noteret sig at Landsforeningen af opholdssteder (LOS), har påbegyndt en proces som skal pege frem mod en frivillig akkrediteringsordning for opholdssteder, og anbefaler at noget tilsvarende indføres for selvejende og kommunale døgninstitutioner.

3.4. Den kommunale forvaltning

1. Fokus på rutiner, åbenhed og dialog mellem de relevante myndigheder.
2. Kvalitetskrav til handlingsplanerne.
3. Inddragelse af barnet/den unge i sagsbehandlingen.
4. En tillidsperson til børn og unge, der begår kriminalitet.

3.4.1. Rutiner, åbenhed og dialog mellem de relevante myndigheder

De enkelte ansatte på socialforvaltningerne rundt omkring i landet spiller en betydelig rolle, når et barn eller en ung under 15 år begår en kriminel handling eller er kriminalitetstruet. Når socialforvaltningen får kendskab til, at et barn er i risiko for at begå kriminalitet eller allerede har begået en kriminel handling, skal fokus for det videre arbejde med at få lavet en udredning, en handleplan og evt. iværksætte en foranstaltning være det enkelte barn/den unge. Og formålet skal være at sikre barnets ret til og mulighed for en opvækst, der giver gode betingelser for en sund og normal udvikling. For at dette skal lykkes, er samarbejde med de øvrige relevante aktører i barnets liv helt nødvendig. De øvrige aktører er feks. forældrene, daginstitutionspersonalet, skolelærerne, fritidspædagogerne, PPR osv., som også er nødvendige.

De seneste års forskning om anbragte børn²⁷ har vist, at sagsbehandlingen i forhold til udsatte børn og unge er utilstrækkelig - og at samarbejdet mellem socialforvaltningen og de andre aktører ikke fungerer godt nok. Der er brug for et paradigmeskift; nye rutiner i socialforvaltningerne i forhold til en større åbenhed overfor og dialog med de øvrige aktører i børnenes liv. Positivt er det imidlertid, at der måske er ændringer på vej, idet rigtig mange kommuner i Danmark tilsyneladende er i gang med en omstillingsproces mod værdimæssige og organisatoriske forandringer i socialforvaltningerne samt med en markant kompetenceudvikling af sagsbehandlerne²⁸. Dette er foranlediget af ændringer i Servicelovens børneregler fra 2001 og har muligvis ført en styrket indsats overfor børn og unge med sig.

Børnerådet finder det overordentligt vigtigt, at denne proces nøje følges, og at det ligeledes evalueres, hvorvidt kvaliteten af sagsbehandlingen rent faktisk forbedres, og om den ændrede sagsbehandling også får en positiv effekt for de berørte børn og deres forældre.

Børnerådet tror på, at kommunalreformen kan skabe bedre forudsætninger for en øget professionalisering af indsatsen, og ønsker at den organisatoriske omstilling, sammen med kravet i Lov om Social Service om at formulere en sammenhængende børnepolitik fra 1. januar 2006, sættes højt på sammenlægningsudvalgenes dagsorden.

²⁷ Tine Egelund, "Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurdering i børnesager", SFI København 2002.

²⁸ Anne-Dorthe Hestbæk, et al, "Bedre vilkår for udsatte børn og unge", SFI 05:15, København november 2005, og "Store forbedringer i kommunernes praksis på børneområdet", SFI 05:16, København november 2005.

Ligeledes vil Børnerådet foreslå, at der bliver etableret et socialt og psykologisk beredskab, som foreslået under 4.2.3., som er tilknyttet eller umiddelbart tilgængelig for skolen

3.4.2. Kvalitetskrav til handlingsplanerne

Såvel af den tidligere nævnte forskning omkring sagsbehandlingen i forbindelse med anbringelse af et barn, og af den kvalitative undersøgelse af ungdomssanktionen²⁹ fremgår det, at sagsbehandlere har problemer med at få udarbejdet de lovpligtige handleplaner, at få opstillet klare mål for indsatsen og at få angivet, hvordan målene bliver indfriet.

Det er derfor Børnerådets holdning, at der skal være klare kvalitetskrav til indholdet af handlingsplanerne, således at de udarbejdes rettidigt, i et letlæseligt sprog og at de i øvrigt har en kvalitet, så de kan bruges af såvel forvaltningen, den unge og anbringelsesstedet/døgninstitutionen.

3.4.3. Inddragelse af den unge i sagsbehandlingen

Serviceovers § 58 kræver en samtale med barnet/den unge som led i sagsbehandlingen, medmindre barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtals gennemførelse (i så fald skal barnets holdning tilvejebringes på anden vis).

Børnerådet ønsker, at denne paragrafs nødvendighed og vigtighed endnu en gang understreges og tydeliggøres. Det er meget positivt, når den seneste SFI undersøgelse om kommunernes indsats i forhold til udsatte børn og unge³⁰ viser, at der nu gennemføres samtaler med langt de fleste store børn og unge. Men målet må være, at der som hovedregel altid føres samtale med det berørte barn, uanset alder.

3.4.4. En tillidsperson til børn der anbringes

Endvidere ønsker Børnerådet, at der altid tilkendes et barn eller en ung, der har begået en kriminel handling og som evt. skal anbringes, en tillidsperson/kontaktperson.³¹ En tillids/kontaktperson, der kan hjælpe den unge rundt i systemet, om nødvendigt være link til sagsbehandlere og andre myndigheder samt hjælpe den unge til at se sammenhæng i den indsats, der beslutes for den unge. Evalueringen af ungdomssanktionen³² viste, at netop en kontaktperson kan være helt afgørende for, om den unge ændrer adfærd og kommer i gang med arbejde eller uddannelse – og stopper med at begå kriminelle handlinger.

4. Afslutning

Det er Børnerådets overbevisning, at der er brug for en socialpædagogisk, bredspektret og holistisk indsats, overfor de børn og unge der begår kriminalitet, og de børn og unge der er kriminalitetstruede. Børnerådet er her kommet med en række forslag, som vil virke præventivt i forhold til at forebygge kriminalitet begået af børn og unge under 15 år. For-

²⁹ Lene Kofoed Rasmussen et al, "Ungdomssanktionen i kvalitativ belysning. Ti unge og ni institutioner", SFI 05:06, København 2005.

³⁰ Se note 28.

³¹ Se mere om Børnerådets forslag om en tillidsperson til anbragte børn i "Børnerådets forslag til styrkelse af anbragte børn og unges klageadgang", Børnerådet 13.oktober 2003, se www.brd.dk

³² Se note 29.

slag som vil kunne skabe grobund for forandring. De enkelte forslag er udarbejdet med udgangspunkt i et humanistisk grundsyn – et grundsyn som også FN's konvention om barnets rettigheder afspejler.

Da forslagene i dette debatoplæg imidlertid ikke er udtømmende, foreslår Børnerådet, at Social- og Justitsministeren etablerer en *undersøgelseskommission*, med repræsentanter fra forskellige relevante faggrupper – praktikere såvel som teoretikere. Undersøgelseskommissionen skal undersøge såvel danske som udenlandske erfaringer med kriminalitetsforebyggelse, finde eksempler på indsatser der ud over at forebygge, at børn og unge begår en kriminel handling, også hjælper børn og unge, der har begået en kriminel handling, til ikke at fortsætte ad dette spor og se på retssikkerheden for børn under den kriminelle lavalder.

Regeringen har netop udsendt sin strategi til at bekæmpe social arv³³, hvori regeringens initiativer i forhold til tidlig identifikation af unge på vej ud i kriminalitet, samt forebyggelse af kriminalitet i socialt udsatte boligområder beskrives. Gode forslag, som Børnerådet vil foreslå bliver integrerede i en national strategi for en helhedsorienteret indsats overfor børn og unge, der har begået en kriminel handling, eller som er kriminalitetstruede. En national strategi som undersøgelseskommissionen skal udarbejde, på baggrund af de forskellige danske og udenlandske erfaringer, som undersøgelsesarbejdet afdækker.

5. Perspektiverende bidrag

For at perspektivere de forskellige forslag fra Børnerådet – og i nogle tilfælde for at uddybe nogle af de relevante problematikker – har Børnerådet bedt nogle praktikere og teoretikere om at skrive et kort skriftligt bidrag til debatoplægget. Bidragene er selvstændige bidrag, der bygger på skribenternes erfaringer, viden og holdninger, ligesom bidragsyderne ikke har ansvar for selve debatoplægget.

5.1. Mogens Nygaard Christoffersen: Opdragelse til vold?

Mogens Nygaard Christoffersen er seniorforsker på SFI

Hvorfor er der nogle drenge, der udvikler en voldelig adfærd, der for mange af dem betyder, at de kommer i forbindelse med retssystemet? Som led i en strategi til bekæmpelse af volden kan det være nyttigt at vide, om man – via opdragelsen og den måde vi behandler børn på – kan være med til at påvirke forekomsten af voldelig adfærd blandt de unge.

Disse spørgsmål indgik i et forskningsprogram om risikofaktorer i barndommen på SFI³⁴, som en del af en større forløbsundersøgelse hvor alle drenge født i 1966 samt deres forældre blev fulgt.

Når manskal undersøge langtidsvirkninger af belastninger i barndommen, er det særligt

³³ Lige muligheder for alle børn og unge. Regeringens strategi til at bekæmpe negativ social arv, Regeringen, januar 2006.

³⁴ Undersøgelsen, der er støttet af Sygekassernes Helsefond, er offentliggjort i det britiske tidsskrift "The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology", vol. 14, No. 2, September 2003, p. 367-381.

vigtigt med forløbsundersøgelser, hvor man følger det enkelte barn gennem et længere tidsrum. De alvorlige belastninger, der var under særlig mistanke, forekommer dog relativt sjældent i befolkningen. Det er derfor forbundet med vanskeligheder at belyse barndommens risikoforhold og sammenholde dette med de unge mænd, der får en dom for vold, fordi der trods alt er tale om en kombination af relativt sjældne begivenheder. Analyserne kræver derfor meget omfattende datamaterialer. Det var én af grundene til at anvende nogle registre, der kan beskrive levevilkårene for børnene og deres forældre.

Informationer fra en lang række registre, der kan belyse de belastningsforhold, der er kommet til myndighedernes kendskab, blev således sammenholdt. På denne måde var det muligt systematisk at belyse den sociale baggrund for de unge, der fik en dom for vold³⁵. Knap 2.000 af de 43.000 drenge (45 promille) havde fået en dom for vold, fra de var 15 til de blev 27 år. Som kontrolgruppe anvendtes de jævnaldrende fra den samme fødselsårgang, således at man år for år kunne sammenligne opvækstforholdene for de to grupper.

Arbejdsløshed og ringe uddannelse præger unge voldsdømte

Unge mænd, som får en dom for vold, er ofte vokset op i familier præget af arbejdsløshed og forældrenes ringe uddannelse. Usædvanligt få af disse unge har selv fået en studentereksamen. Deres voksne liv er præget af deres manglende erhvervsuddannelse og langvarige arbejdsløshedsperioder.

Der er blandt de voldsdømte flere, der som børn har været anbragt uden for hjemmet, end blandt øvrige unge. Flere har også tidligere været indlagt med psykiske lidelser og selvmordsforsøg.

Sandsynligheden for at få en voldsdom er 4 gange højere for de drenge, der selv er blevet udsat for vold i deres opvækst, eller har oplevet, at deres mor har været indlagt som følge af vold, og/eller har haft en far, som er blevet fængslet (fx som følge af vold). Andre belastende forhold i barndommen er moderens alkoholmisbrug og tidlige moderskab samt skilsmisse.

I planlægningen af en strategi for at mindske volden i samfundet er det vigtigt at vide, om en del af den voldelige adfærd kan undgås ved en tidlig indgriben i børns opvækstforhold. Ovennævnte undersøgelsen indgår i en tofaset strategi for at mindske volden, hvor den første fase består i at undersøge hvilke faktorer, der kan pege frem mod en senere voldelig adfærd. For at kunne vide med sikkerhed hvilke indgreb, der vil være hensigtsmæssige, kræves der en anden fase med interventionsforsøg, hvor det efterprøves om en ændring af disse forhold faktisk fører til den ønskede virkning.

Voldtægt

Et lignende billede tegner sig, når man vil undersøge hvem af de unge, der får en dom for voldtægt. Mange af de unge mænd, der er dømt for voldtægt, adskiller sig fra deres jævnaldrende ved at være vokset op med forældre med mentale lidelser,

³⁵ . Denne kategori består af en lang række forskellige former for kriminel adfærd af varierende alvorlighed: drab, legemskrænkelser, vold, tvang og trusler. Men ikke uagtsomt manddrab i forbindelse med færdselsuheld, eller voldtægt som hører under kategorien sædelighedsforbrydelser.

manglende erhvervsuddannelse, og ved selv at have været anbragt uden for hjemmet. Deres egne lange arbejdsløshedsperioder senere i livet ser også ud til at have stor betydning for en senere voldtægtsdom.

En undersøgelse viser, at de unge mænd, der dømmes for voldtægt, langt fra udgør et repræsentativt udsnit af befolkningen.³⁶ Undersøgelsen er baseret på registeroplysninger om den ungdomsårgang, der er født i 1966. Her er 2 promille af de unge mænd dømt for voldtægt, før de fylder 27 år. Registermetoden gør det muligt at sammenkoble kriminalitetsdomme med en række oplysninger om opvækstforhold og nuværende forhold for de unge uden at bryde anonymiteten. Der er set på 96 dømte voldtægtsforbryderes sociale baggrund og sammenlignet med deres jævnaldrendes forhold. Uforholdsvist mange af de 96 voldtægtsdømte havde tidligere været anbragt udenfor hjemmet (33), de manglede næsten alle en erhvervsuddannelse (85), ingen havde en studentereksamen (92), og de havde forinden haft langvarige arbejdsløshedsperioder (39).

Sammenligner man de unge mænd, der er dømt for voldtægt, med dem, der er dømt for anden vold, er der mange lighedspunkter. Drengene, der har oplevet forældre med alkoholmisbrug, vold i hjemmet, moderens længerevarende arbejdsløshed, manglende erhvervsuddannelse og anbringelse uden for hjemmet, har en ekstra forhøjet risiko for senere at blive dømt for voldtægt og/eller anden vold. Men der er også forskelle mellem de to grupper. Især drenge, der tidligere er dømt for vold eller anden usædvanlig alvorlig kriminalitet, og unge hvis forældre eller de selv har mentale lidelser eller der har forsøgt at begå selvmord, har en relativ øget risiko for at blive dømt for voldtægt sammenlignet med de øvrige voldsmand.

Selvom tidligere domme for vold giver en signifikant overrisiko for senere voldtægt, så kan tidligere voldsdomme kun forklare omkring 2 pct. af de dømte voldtægter. De unges længerevarende arbejdsløshed giver en mere markant risiko, idet det eneste, der adskiller hver femte af de voldtægtsdømte fra deres jævnaldrende, netop er længerevarende arbejdsløshed.

Vold avler vold

Der tegner sig et billede af, at moderens misbrug kan være udslagsgivende for drengenes senere voldelige adfærd, der resulterer i en domsafgørelse. Undersøgelsen³⁷ synes tillige at bekræfte en antagelse om, at forældrenes indbyrdes vold og vold imod børnene er en væsentlig risikoforøgende omstændighed. Det er ikke tæsk, de unge voldsmand har brug for, det har de rigeligt fået under deres opvækst. Hvis faderen har fået en fængselsdom, ses en forhøjet risiko for, at sønnen følger i faderens fodspor. Endvidere ses en forøget risiko i de ganske sjældne tilfælde, hvor den unge er blevet narkoman³⁸.

³⁶ *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (6:1). Undersøgelsen er gennemført sammen med to forskere fra Lancaster University, Keith Soothill og Brian Francis. Undersøgelsen er støttet af Sygekassernes Helsefond.

³⁷ Revideret uddrag af kapitel om sociale forskelle i barndommen fra bogen: *Ungdomssociologi*, Columbus, 2001.

³⁸ Derimod synes der ikke at være en sammenhæng mellem udviklingen af voldelige adfærdsformer hos børnene og egentlige sindslidelser hos forældrene, når man tager højde for de øvrige betydende belastninger.

Barnets integritet og værdighed antastes grundlæggende, hvis voldsudøverne er forældre eller andre, som spiller en afgørende rolle for opbygningen af barnets identitet og personlighed. Børnene vil ofte leve i en permanent krisesituation, der præges af lav forudsigelighed og medfører hjælpeløshed knyttet sammen med skyldfølelse og en diffus angst for det ukendte og det uforudsigelige. Barnet risikerer at blive et menneske med en meget negativ selvopfattelse, hvilket kan give vanskeligheder med at udvikle nære relationer til andre mennesker.

Samtidig kan forskellige former for benægtelse indgå som strategi over for ubehagelige forhold. Danske undersøgelser af børn, der er vidne til forældrenes vold, viser, hvorledes børn lærer forskellige psykiske forsvarsmekanismer blandt andet at benægte volden eller selv at være den, der i fantasien og legen, udøver volden. Et barn, der er præget af angstfyldte følelser, og som bruger mange ressourcer på at holde disse følelser væk fra bevidstheden, vil være hæmmet i at løse de udviklingsopgaver, barnet stilles over for på det pågældende alderstrin³⁹.

En dansk undersøgelse finder tilsvarende, at de unge, der som børn har været udsat for vold, som voksne døjer med manglende selvværd og psykiske belastninger. De har oftere søgt professionel hjælp til at løse eller dæmpe psykiske problemer, og de har oftere end deres jævnaldrende overvejet selvmord.

Det er således ikke overraskende, når man i en dansk registerundersøgelse finder, at selvmordsforsøg, narkomani eller psykiske lidelser blandt unge 15-26-årige er langt hyppigere, hvis personen som barn har været indlagt på et hospital som følge af vold. Det samme gælder, hvis barnets mor har været indlagt som følge af vold eller har fået en dom for vold.

Flere studier indikerer, at især moderens vold imod børnene synes at have langvarige traumatiske konsekvenser. Dette kan skyldes, at barnet i sådanne tilfælde er alene med den voldelige forælder og forsvarsløs over for volden. Heldigvis er denne alvorlige form for vold yderst sjældent forekommende, hvis man tager udgangspunkt i antallet af forældre, der er blevet dømt for vold. Blandt en årgang født i 1973 var det omkring 1,5-2 promille, der havde en moder, der var blevet dømt for vold. Denne fødselsårgang havde omkring 10 gange oftere en fader, der var blevet dømt for vold, idet 18 promille af fædre var dømt for vold.

Familiens sociale netværk

I de tilfælde, hvor det sociale støttende netværk omkring familien er opløst, ses også en forhøjet risiko for vold i den næste generation. Man kan således – alt andet lige – iagttage en let forhøjet risiko for, at drengene bliver dømt for vold inden deres 27. år, hvis for eksempel:

- Forældrene er flyttet fra hinanden.
- Barnet ikke bor hos nogen af forældrene, men er anbragt uden for hjemmet.

³⁹ Ekspertgruppen om social arv, SFI, 1999.

- Moderen ikke har en erhvervsuddannelse.
- Moderen har barslet allerede som teenager.

Ofte vil der antagelig være tale om kombinationer af risikofaktorer, der samlet forøger risikoen for drengenes senere voldelige adfærd betydeligt. Alligevel kan de her nævnte belastninger langt fra i alle tilfælde forklare, hvorfor nogle af de unge drenge til forskel fra deres jævnaldrende får en dom for vold.

De mest udslagsgivende forhold er, at unge ikke får en længere skoleuddannelse – eller kommer i gang med en erhvervsuddannelse. Ligeledes viser undersøgelsen, at hvis drengene er længerevarende ledige, øges sandsynligheden for, at den unge får en voldsdom – alt andet lige.

Forebyggende behandling af voldelig adfærd

En meget stor procentdel af det samlede antal forbrydelser begås af unge under 18 år, og en væsentlig del af dem har selv været udsat for både overgreb og vanrøgt. En vigtig metode til behandling af kriminelle unge vil således være at genopbygge deres selvrespekt og selvværd, hvor man sikrer de unge en opvækst med muligheder for uddannelse og beskæftigelse og med opbakning fra et velfungerende socialt netværk.

Hvis resocialisering skal lykkes, må et af de væsentligste krav være, at der skaffes de unge uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder. Men også en generel indsats til bekæmpelse af arbejdsløsheden må forventes at gavne de unge. I perioder hvor arbejdsløsheden er relativt høj, vil det især være de unge, der blive ramt. På den anden side vil de unge være de første til at nyde godt af en vækst i antallet af job. Andre undersøgelser viser således, at unge er de første, der udelukkes fra arbejdsmarkedet, men de er også de første til at få arbejde igen, når der kommer ekspansion.

Undersøgelserne vidner således om en tydelig social arv. Tiltag over for forældrenes misbrug, vold – og især volden over for barnet eller den unge – er et område, der af indlysende grunde kunne indgå i et forebyggende arbejde.

En svensk forsker ved navn Claes Levin, mener således, efter at have undersøgt et svensk behandlingshjem for unge – at anbringelsen gjorde mere skade end gavn på grund af den lukkede institutionsform, der er domineret af kontrol, magt og social afsondring. Han konkluderede, at anstalterne i deres nuværende form ikke kan legitimeres ud fra en rehabiliteringseffekt eller en behandlingseffekt. I afhandlingen anfører han følgende faktorer af betydning for det negative forløb: den ubestemte anbringelsestid, placeringens uklare formål, mangel på egentlig behandling, de unges modstand mod behandling, den interne kultur præget af de unges subkultur med gruppepres, institutionens isolation fra det øvrige samfundsliv samt manglende forberedelse af udskrivning og tilbagevenden til forældre og samfund.

Men man må således forvente, at det vil være forbundet med vanskeligheder, når unge skal resocialiseres efter at være vokset op i institutioner, hvor adskillige unge med en kriminel baggrund er bragt sammen.

Efter gennemgangen af danske og udenlandske undersøgelser synes der ikke at være tvivl

om, at en række alvorlige belastningsforhold i familien er yderst effektive til at nedbryde nogle børns selvtillid og selvværd. Misbrugsproblemer og voldelige forældre, der udsætter børnene for krænkende og ydmygende behandling, udgør en plausibel forklaring på børn og unges senere voldelige og selvdestruktive reaktioner.

Der eksisterer imidlertid kun en begrænset viden om effekterne af den sociale indsats over for disse børn og deres familie.

Der er flere undersøgelsesresultater, der taler for, at sociale foranstaltninger ofte først bliver iværksat efter, at børnene har lidt alvorlig skade. For det første kan det konstateres, at en del af de tidligere anbragtes psykiske problemer som voksne (manglende selvværd, selvmordsovervejelser) kan henføres til opvækstforholdene i barndomshjemmet inden anbringelsen fandt sted. For det andet havde relativt mange af de tidligere anbragte selv haft et alvorligt ønske om at komme hjemmefra og havde henvendt sig til andre for at få hjælp hertil. Dette gjorde sig især gældende i de tilfælde, hvor der var tale om misbrug og vold i familien.

For det tredje viser en undersøgelse af fysisk mishandlede børn og unge, at forældrene i næsten alle tilfælde på forskellig måde havde bedt de sociale myndigheder om hjælp til at komme ud af en håbløs situation *inden* mishandlingerne startede⁴⁰.

På trods af belastningerne i hjemmet kan forældrenes accept af anbringelsesstedet være en vigtig forudsætning for, at barnet kan profitere af anbringelsen. Flere danske undersøgelser tyder således på, at et konfliktfyldt forhold mellem forældre og anbringelsesstedet ydermere kan belaste barnets indre harmoni. Der er således tale om nogle vanskelige afvejningsforhold mellem at beskytte barnet og sikre barnets sociale relationer til nogle nye stabile støttepersoner og samtidig undgå konkurrerende loyalitetskonflikter i barnets indre.

5.2. Margot Clemmensen: Forebyggelse af kriminalitet – daginstitutionernes rolle

Margot Clemmensen er pædagog og leder af Utterslev Kirkes Børnegård

Selvfølgelig spiller daginstitutionen en vigtig rolle i forbindelse med forebyggelse af uhensigtsmæssig udvikling og adfærd hos børn, som på længere sigt evt. kan føre til kriminelle handlinger.

Hos unge mennesker som har en sagsbehandlende historie bag sig, er det alment kendt, at vuggestuer og børnehaver, allerede på et tidligt tidspunkt i disse børns liv, har beskrevet deres iagttagelser om basale omsorgssvigt. F.eks. at børnene kommer i upassende påklædning for årstiden, at børnene møder i daginstitutionen uden at natbleen er skiftet, at madpakken glemmes, at maden er alvorligt mangelfuld i ernæringsmæssig forstand og at fremmødet er ustabil og derfor hindrer børnenes relations-tilknytning. Det mest almindelige er, at særlige tiltag først iværksættes når børnene er godt inde i skolemiljøet i 2. – 3. klasse. Vi må fortsat spørge, hvorfor underretningerne fra daginstitutionerne ikke tages

⁴⁰ Birthe Kyng og Lena Dalgaard: Fysisk børnemishandling: „En undersøgelse af 50 mishandlede børn fra Århus“, 1985.

mere alvorlig på et tidligere tidspunkt. De her omtalte ”miljøskader” er selvsagt vanskeligere at rette op, jo ældre børnene er, og jo flere strategier børnene udvikler for at ”overleve” og for at blive set og hørt.

Pædagoger skal mere end nogen andre være opmærksomme på forældres omsorgssvigt af deres børn. Forældrene skal ikke lades i fred. De skal gennem dialog, respekt og tillid bringes til at forstå deres barns behov. Lader det sig ikke gøre, må pædagogens underretningspligt tages i anvendelse. Erfaringen siger, at forældre med knappe ressourcer/udholdenhed altid er til at tale med, blot det foregår i en atmosfære af tillid og i samarbejde med personer som forælderen har tryghed ved. For de fleste forældre er netop daginstitutionen et sted hvor der skabes et socialt netværk – og barnets primærpædagog er ofte en vigtig nøgleperson.

Uddannelse og efteruddannelse af pædagoger

Det gode barneliv handler om omsorg og indlevelse. Det bedste udgangspunkt er, når de voksne evner at skifte perspektiv og sætte sig i barnets sted. Ikke alle forældre - eller alle pædagoger - har selv mødt denne forståelse i deres barndom, hvorfor deres egen bagage kan være en hindring for at udvise denne indlevelse. At kunne skifte perspektiv og se verden fra et barns synsvinkel kræver bevidsthed om egen formåen, viden og indsigt i empatiens kraft. I dag er tendensen desværre, at en del pædagoger hellere er med i behandling af skader frem for at forebygge og bidrage til en god naturlig udvikling i dagligdagen.

Konsekvensen er, at det kan være vanskeligt at rekruttere fagligt kompetente pædagoger i vugge- stuer og børnehaver. Her har landets seminarier en opgave!

Hvis børn får hvad de har brug for, bekræftes det rigeligt i dagligdagen. De udviser glæde, er nysgerrige, spørgende, udviser interesse i andre og lærer på naturlig vis af dagliglivets omgangsform. Det er selvsagt alvorligt, hvis rollemodellerne ikke kan stille skarpt på deres egne - og på deres barns behov. Børn af nævnte type forældre, som samtidig møder pædagoger, der ikke er bevidste om deres egne signaler, stilles i en endnu vanskeligere situation, fordi de i forvejen er udsatte.

Vi må som udgangspunkt forvente, at pædagogerne i daginstitutionerne har forudsætninger for, at bidrage med det børn har behov for. Pædagogens bedste redskab, er et fagligt engagement og nærvær. Her har vi et problem, hvis pædagogen ikke tilbydes efteruddannelseskurser og ikke får den rettet tid til forberedelse og evaluering af pædagogikken i institutionen. Det pædagogiske område er generelt underkendt med hensyn til ressourcer til efteruddannelse. Endvidere skal nævnes, at der er mange områder i landet, som har en ophobning af sociale problemstillinger. I disse områder skal der bredvilligt tilføres ekstra ressourcer. Hvorfor får daginstitutionen ikke i lighed med skoler tilført ekstra ressourcer, når daginstitutionen kan dokumentere en høj procentdel børn fra socialt belastede familier? En overrepræsentation af børn fra socialt belastede familier og mange to-sprogede børn sluger så mange personaleressourcer, at pædagogen forhindres i at tilrettelægge et udviklende miljø for børnene. Derfor er en byrdefordeling nødvendig. Her kan kommunens pædagogiske konsulent og pladsanvisningen spille en vigtig rolle.

Dilemmaer - når det ikke går som forventet

Et af de største dilemmaer er, at daginstitutionen ofte ikke er en anerkendt samarbejdspartner i socialforvaltningen. Dette til trods for, at lovgivningen siger, at daginstitutionen skal være en aktiv del af en handleplan. Loven er udarbejdet i starten af 90'erne!

Ligeledes er det min erfaring, at det fortsat er almindeligt, at daginstitutionen ikke får en tilbagemelding på en underretning, der er sendt til kommunen! Et forhold der virker desillusionerende og som skaber en følelse af afmagt. Tilmed næres der fordomme faggrupperne imellem. Desuden kan familien føle sig i klemme og blive usikre på det ellers store "erkendelsesarbejde" som ligger forud for en underretning. Pædagogens viden om og støtte til barnet og rådgivning af forældrene udnyttes ikke. Der burde ellers være god logik i, at støtte og vejledning foregår dér, hvor børn og forældre færdes i dagligdagen; i daginstitutionen. Men praksis er, at forældre indkaldes til et møde i kommunen uden at primærpædagogen inviteres med, ofte med misforståelser til følge - og behov for yderligere udredning. Resultatet er spild af alles tid.

Når en dybere involvering i det sociale system er nødvendig, ligger der for det meste en stor indsats fra daginstitutionens side i, at få forældrene til at erkende barnets vanskeligheder - eller den samlede families situation. I denne erkendelses bearbejdning spiller den dygtige pædagog en vigtig rolle, og kan ofte være en god brobygger fra familien til forvaltningen. Men denne ressource udnyttes ikke i dag. Ofte benyttes tavshedspligten som en dårlig undskyldning. Desværre går denne undskyldning begge veje.

Strukturelle forvaltningsbarrierer (kassetænkning) forhindrer ofte en effektiv tidlig forebyggende indsats. En anden problematik er at muligheder og rammer ofte afstikkes af personer som ikke har viden om børns udvikling og behov. Konsekvensen er at der mangler helhedstænkning og langtidsperspektivering.

Det tværfaglige samarbejde – en helhedsorienteret og hurtig indsats

Mellem daginstitution og socialforvaltning skal der udvikles et fælles værdigrundlag og et fælles sprog til gavn for det udsatte barn og familien. En sprogbrug, hvor vi er rolleafklarede og ved, hvad vi hver især forstår ved begreber som "truet, bekymrende adfærd" osv., skal være nerven til en tidlig forebyggende indsats i lokalmiljøet. Pædagoger og den kommunale sagsbehandler bør deltage i fælles handleplansudvikling og i fælles kursusvirksomhed bl.a. i den vanskelige samtale med børn. I særlige krævende sager kan de involverede samarbejdspartnere have glæde af fælles supervision.

I en sag hvor et barns udvikling er truet, kan vi ikke tilskynde nok til hurtig handling. Derfor er det ubegribeligt at der kan være ventetid til iværksættelse af særlige støtteforanstaltninger, og at udredningsarbejdet er langsommeligt. Støttepædagogressourcer til daginstitutionerne er utilstrækkelige og ventetiden fra første skrivelse til endelig godkendelse i kommunen ligger mellem 1-2 år. Det er en dyrebar periode i et barns liv. Vi ved at et barn som ikke får dannet en følelse af selvværd og af tilknytning tidligt i livet, udvikler helt naturligt grænseoverskridende adfærd. De tidlige skader er vanskelige at rette op på!

At handle med udgangspunkt i lokalmiljøet og at have helhedstænkning for øje, er et selvhealende princip. Daginstitutioner og skoler skal arbejde for at overgangene for bør-

nene gøres spændende og attraktive med særlig hensyntagen til barnet/familien med behov for særlig støtte. Arbejde skal altid tage sit afsæt i et samarbejde med familien!

Visioner for fremtiden

I et hvert lokalområde bør der være en daginstitution, som kan påtage sig særlige aflastningsopgaver - for at forhindre at et barn fjernes fra hjemmet. I langt de fleste tilfælde er det vigtigt for det lille barn at blive i lokalmiljøet blandt kammerater og velkendte voksne. Sundhedsplejersken skal på et tidligt tidspunkt kunne anbefale optagelse i en daginstitution, som kan påtage sig udvidede opgaver – aflastning af familien og rådgivning omkring opdragelse f.eks. Daginstitutionen bør invitere sundhedsplejersken til samtaler med familien om ernæring, soverytmer mv.

Forældrene skal fastholdes i deres ansvar som forældre, derfor skal de altid være aktive deltagere i løsning af deres egen og barnets problemstillinger. Forældre skal gøres bekendt med, at det er naturligt at få samtaler med en psykolog fra Pædagogisk Psykologisk Rådgivning. Disse samtaler bør foregå i daginstitutionen i samarbejde med primærpædagogen /lederen af daginstitutionen.

For unge mennesker som er skoletrætte (8.-9.-10. klasser), kan daginstitutionen tilbyde fritidsjob i form af leg med børnene – og lettere oprydningsopgaver. Formålet er, at tilbyde den unge et meningsfyldt job som derved oplever sig som en del af et fællesskab. Hyppigheden kunne være et par gange om ugen af 2-3 timers varighed, idet der også skal være tid til skolearbejdet og til dyrkelse af andre interesser. Sidegevinsten vil være, at den unge vil danne sig billeder på samarbejde på ligeværdige vilkår og samtidig får stimuleret omsorgsgenet samt får viden om børns udvikling. Det vil helt sikkert ikke skade med sigte på en fremtidig forælderrolle.

Afslutningsvis vil jeg fremhæve, at det fortsat er ubegribeligt, at forældrenes tarv går forud for barnets bedste. Det er desværre mere reglen, end det er undtagelsen, at et alvorligt socialt indgreb i en familie, f.eks. fjernelse af barnet fra hjemmet, blot påfører barnet mere smerte, når hjemgives på forældrenes forlangende til samme armod og elendighed som før anbringelsen.

Børn er fremtidens samfundsborgere og har krav på særlig opmærksomhed. Daginstitutioner bærer et særligt ansvar for at give børn omsorg – og gøre opmærksom på de behov børn har. Det bedste resultat opnås med sikkerhed, hvis daginstitutionens grundvilkår bedres gennem efteruddannelse på diplomniveau og færre børn i den enkelte børnegruppe. Den anerkendende pædagogiske tilgang er ligeledes en grundforudsætning. Børn skal styrkes til tage afstand fra selvhævdelse, vold og kriminalitet!

5.3. Klaus Mygind: Erfaringer fra den gode skole

Klaus Mygind er Skoldeleder på Hellig Kors Skole

Hellig Kors Skole bliver ofte betegnet som en ghetto-skole, hvor der er mange socialt belastede elever og familier. For nylig havde jeg en samtale med en forælder i forbindelse med valg af skole, som sagde, at hun ikke kunne få sig selv til at melde sit barn ind hos, selvom hun boede i skolens område. Hun var højtuddannet, og ville beskytte sit barn.

Hun troede nærmest, at hendes barn ville blive kriminel af at gå på skolen. Hun tænkte ikke på, at hun selv er en del af problemet, og at hun som borger også er en del af løsningen.

Løsningen er, at hun, sammen med de øvrige veluddannede og velstillede forældre i lokalområdet vælger den lokale skole og går med ind i skolens arbejde for at ændre skolens elevsammensætning, så skolens elevgruppe bliver blandet; ressourcemæssigt, socialt og etnisk. Målet er, at elevsammensætningen kommer til at ligne befolkningssammensætningen i bydelen. Valgte denne mor og hendesigestillede den lokale skole, ville det være et eksempel på, at de ressourcestærke aktivt hjælper helheden i lokalsamfundet i stedet for at finde sammen medigestillede i en privatskole i en anden slags ghetto.

Heldigvis møder jeg flere og flere forældre, der siger ja til at være med til dette arbejde. Herved skaber de social sammenhængskraft, som også i længden er vigtig, for at undgå at enkelte vanskeligt stillede elever eller grupper ekskluderes

Folkeskolen

Folkeskolen er stadig en stærk institution i samfundet, der binder sammen - og den rolle skal styrkes. Folkeskolen skal være rummelig, men det opleves af mange som umuligt i skolens hverdag. Mit bud er, at folkeskolens problemer med at skabe rummelighed skyldes, at fællesskabet er for svagt, hvorved fællesskabet mister evnen til at støtte, vise vej, tage sig af og derved inkludere elever, der har det svært og som er på vej ud på et sidespor.

Vi ved alle, at når den første negative eksklusion er sket - og den sker ofte i folkeskolen - så bliver tingene kun sværere. Derfor må folkeskolens evne til at opbygge et rummeligt og udviklende miljø forstærkes, og her taler jeg ikke om opbevaring.

Det er i den forbindelse godt, at vi har en folkeskole, hvor det principielt er umuligt at smide elever ud. Selvom det volder lærere og skoleledelsen problemer, betyder det, at vi tvinges til at finde løsninger. Hvordan kommer vi videre? Den enkelte skole skal have en klar holdning til at skabe et inkluderende miljø. Tre forhold synes er afgørende:

- Lærerne skal se mening i det
- Skolen skal have kompetencer og mulighed for at indhente kompetencer
- Skolen skal have en praksis, der er overskuelig for elever, forældre og lærere.

Kan vi forudse kriminalistisk adfærd hos børn og unge?

Nej ikke forud - men man kan næsten altid efterrationalisere. I skolen kan vi hurtigt spotte børn med vanskeligheder kulturelt, social, sprogligt og fagligt. Men vi ved ikke, hvem der ender hvor. Der er jo heldigvis mange elever, som kæmper sig igennem - og som bryder mønstre. Derfor må vi både arbejde generelt og individuelt i forhold til alle de børn, der har et behov. Vi skal styrke de børn, der udviser risikoadfærd. Vi skal styrke dem, så de kan blive i skolen i fællesskabet, og her er det fællesskabets styrke, der er afgørende. Vi skal have et stærkt fællesskab - jo stærkere - jo bedre til at inkludere, jo bedre til at tage sig af den, der har vanskeligheder.

At tage sig af – hvordan?

En dreng i skolen er i en yderst vanskelig situation. Han mor er alvorligt syg, så hans bedstemor tager over, og gør en kæmpe indsats for drengen og for hans mindre bror. Men drengen har det selvfølgelig skidt. Skolen har en sprogpolitik, hvor vi ikke accepterer bevidst nedværdigende tale. Drengen overskrider klart denne sprogpolitik. Lærerne reagerer kontant. Bedstemoderens reaktion er, at lærerne må vise hensynsfuldhed og tolerance for drengen i hans situation. Men præcis i hans situation er det også vigtigt, at han forner rammerne klart, så han kan se fællesskabets krav. Men han skal ikke ekskluderes. Han skal kærligt og omsorgsfuldt mandsopdækkes i fællesskabet.

Skolens indsats

Hvordan gør vi hinanden i stand til at være inkluderende i skolen? Der sker heldigvis hele tiden, og det har bl.a. sin årsag i, at folkeskolen i Danmark historisk set har bundet opdragelse og undervisning sammen.

Jeg vil pege på nogle særlige forhold, som er aktuelle nu:

Et vigtigt eksempel er skolens arbejde med at udvikle børnenes empati, dvs. børnenes evne til at sætte sig i andres sted og evne til at opfatte, hvordan andre mennesker berøres af egne handlinger og reagerer på dem. I den forbindelse må vi også se på majoritetens empati overfor minoriteten. Dvs. majoritetens evne til at sætte sig i minoritetens sted.

Vores empati udfordres i det multikulturelle, højteknologiske og udviklingskrævende samfund vi lever i, og vi skal kunne kapere megen forskellighed og forandring.

Indenfor dette felt er der udvikling af undervisningsmetoder og materialer i gang, og den gode skole bruger dette systematisk fra børnehaveklassen. Trin for Trin er nok det mest kendte, men der udvikles hele tiden nye. I forlængelse af skolens arbejde med empati har vi også indsatser overfor mobning, konflikthåndtering og en særlig fokus på sprogbrug og kommunikation alle imellem.

Skolen har en række fora som elevråd, gangmøder og klassens time, hvor problemer diskuteres, aftaler bliver indgået og regler skolen, skolegården og klassen fastlægges. Her er tale om demokratiske aktiviteter, der skaber sammenhæng.

Eksempler fra ”den gode skole”

Skolens ansatte er i centrum. Det holdningsmæssige skal vi arbejde med hele tiden og der skal skabes overskud hos skolens medarbejdere, så vi tager os af den særlige situation med engagement, med kompetent back-up fra specialister indenfor og udenfor skolen. Samarbejdsrelationerne på skolen er centrale. Det gode samarbejde skaber overskud.

Tryghedspaply

På min skole arbejder vi med en tryghedspaply, hvorunder der er en række aktiviteter, som skolen sætter ind med. Det centrale er skolens konflikt- og mæglingcenter, hvor konflikter løses og der igangsættes støtte til klasser. Her etableres samtalegrupper med de elever, der gang på gang roder sig ud i ting. Her kortlægges problemstillinger. Vi har gode erfaringer med elevkontrakter, der ser på den vanskelig stillede elevs hele situation, så der indgås aftaler både i relation til skolen og fritidsaktiviteterne – og hvor

familie involveres. Disse kontrakter indgås mellem elev, forældre, skole og andre relevante personer.

Jeg har i dette indlæg stillet mange krav til skolen og lærerne, og man kan med spørge, hvor lærernes fokus skal være? Mit svar er, at fokus for lærerne selvfølgelig skal være faglig undervisning - og læring i en bredere forstand. Men der er mange ting, der spiller ind på læring. Det skal skolen kunne håndtere, ikke ved, at alle lærere kan, men ved at kompetencerne er til stede, og ved at skolen kan gøre brug af dem indenfor skolen rum.

5.4. Talli Ungar Felding: Hvilke kriminelle indvandrerdrengene bør vurderes af en psykolog?

Talli Ungar Felding er autoriseret psykolog, cand. psych. og godkendt af Dansk Psykologforening som specialist og supervisor i psykoterapi

Som visitator ved Psykologisk center, en psykologiklinik i København med speciale i vanskelige ungdomssager, især indenfor det antisociale område, taler jeg ofte med socialrådgivere, som finder det svært at vurdere, om kriminelle indvandrerunge har psykiske lidelser eller ej. Jeg er flere gange blevet opfordret til at udarbejde en "checkliste", som socialrådgivere kunne bruge i deres overvejelser, og har nu besluttet at videregive mine erfaringer, som stammer fra 20 års arbejde indenfor området.

I perioden 1998-2002 blev 14 kriminelle indvandrerdrengene i 13-16 års alderen psykologisk undersøgt ved Psykologisk Center. For at finde ud af om der kunne udtrages bestemte faktorer, som socialforvaltningen burde være opmærksom på, når man vurderer, hvilke kriminelle indvandrerdrengene, der burde tilbydes psykologhjælp, har jeg undersøgt om disse drenge havde familiemæssige forhold, personlighedstræk, psykiske symptomer og karakteristiske psykologiske forsvarsmekanismer til fælles. Herudover undersøgte jeg, hvornår socialforvaltningen var blevet opmærksom på drengenes problemer, og om der var blevet indsat hjælpeforanstaltninger.

Aggressive børnehaverbørn

Drengene var ned til 8 år gamle ved deres første kendte kriminelle forhold og havde hver begået op til 25 kriminelle forhold. De fleste havde begået berigelseskriminalitet og voldskriminalitet, og havde udvist truende adfærd eller udstedt ulovlige trusler. Nogle havde deltaget i seksualforbrydelser, hærværk og brandstiftelse. Hærværk, ildspåsættelse, tyveri, røverforsøg, sexuel tvang og indbrud nævnes i den danske psykiatriske diagnoseliste som tegn på adfærdsforstyrrelser.

Næste alle drengene havde udvist aggressiv adfærd, i mange tilfælde startende allerede i børnehvealderen, og havde ved slåskampe eller overfald udvist personfarlig aggression. Raserianfald, irritabilitet, vredagtighed, hævngrænseløshed og slagsmålstilbøjelighed nævnes som tegn på adfærdsforstyrrelser i diagnoselisten, og lav aggressionstærskel er et af kriterierne for diagnosen dyssocial personlighedsstruktur.

Næste alle drengene udviste grov ligegyldighed over for andres følelser, løgnagtighed og skulken, og mange havde tendens til at handle impulsivt og uoverlagt, og udviste lav frustrationstolerance og manglende evne til at føle skyld. Alle disse træk optræder i diagnoselisten som symptomer på psykisk forstyrrelse indenfor diagnoserne dyssocial personlighedsstruktur, adfærdsforstyrrelser og emotionelt ustabil personlighedsstruktur.

Hvad angår psykiske forsvarsmekanismer, udviste langt de fleste drenge projektion, benægtelse og splitting, samt skiftevis devaluering og idealisering af andre. Disse såkaldt primitive psykiske forsvarsmekanismer optræder ofte hos personer med borderline personlighedsstruktur, og de psykologiske undersøgelser viste da også at de fleste af drengene personlighedsmæssigt lå indenfor borderline området, mens nogle få lå indenfor psykoseområdet.

Næsten alle drengene havde været udsat for omsorgssvigt, og fysisk afstraffelse var blevet anvendt som opdragelsesmiddel i mindst halvdelen af familierne. I næsten halvdelen af familierne fandtes kriminalitet blandt forældre og/eller søskende, psykisk syge forældre, misbrug af alkohol eller narko hos forældre og/eller vold mellem forældrene.

Fysisk afstraffelse

14 sager er for lille et materiale til at uddrage konklusioner om kriminelle indvandre-drenges forhold generelt betragtet. Jeg har derfor undersøgt om nyere videnskabelig litteratur bekræfter at kriminelle indvandrerdrengene ofte er belastede af forhold som de nævnte.

Justitsministeriets Retspsykiatriske Klinik udgav i 2001 en gennemgang af samtlige 91 mentalundersøgelser af 15-17 årige unge i 20-årsperioden 1977-1997. Man fandt en meget betydelig overrepræsentation af forskellige psykiske lidelser blandt disse unge. Det påhviler de sociale myndigheder, som tidligt får kendskab til disse dårligt fungerende unge, at være opmærksomme på en mulig psykiatrisk sygdom, således at de unge kan henvises til vurdering og behandling, formaner retspsykiaterne.

En svensk undersøgelse af 127 kriminelle unge i 15-22 års alderen, der var blevet mentalundersøgt i årene 1988-89, fandt at disse unge tidligt havde udvist aggressiv og antisocial adfærd. De risikofaktorer, man hyppigst fandt, var alkoholmisbrug, kriminalitet og psykiatriske problemer hos forældrene, samt fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel. Svenskerne konkluderer at aggressiv og antisocial adfærd tidligt i barndommen er vigtige tegn på risiko for senere kriminalitet.

Litteraturen bekræfter altså at belastende baggrundsfaktorer som psykisk sygdom, kriminalitet og misbrug blandt forældre og søskende, fysisk afstraffelse og omsorgssvigt, fremmer udviklingen af antisociale karaktertræk og kriminel adfærd hos børnene.

Systemet overser omsorgssvigt

Det næste spørgsmål er om socialforvaltningen gør brug af denne viden. Hvad angår *omsorgssvigt*, som de fleste af drengene i mit materiale havde været udsat for, blev 2 af sagerne ikke bemærket af socialforvaltningen før den psykologiske undersøgelse. I 4 tilfælde kendte man til omsorgssvigt uden at reagere, og i 4 tilfælde indsatte man hjælpeforanstaltninger. *Fysisk afstraffelse*, som var blevet anvendt i opdragelsen af mindst halvdelen af drengene, blev overset af socialforvaltningen i 3 tilfælde. I andre 3 tilfælde undlod man at reagere på trods af at skolelægen i det ene tilfælde havde indberettet de blå mærker, da drengen var 9 år, at drengen i det andet tilfælde som 12-årig selv havde fortalt skolen og socialforvaltningen om den vold, han var udsat for hjemme, og at drengen i det tredje tilfælde som 13-årig havde fortalt politiet, at han blev slået hjemme, hvilket var blevet indberettet til socialforvaltningen. Kun i ét tilfælde blev socialforvaltningen opmærksom på problemet og fik gennem forældrerådgivning faderen til at stoppe den fysiske afstraffelse af sønnen – med ophør af drengens kriminalitet til følge.

Hvad angår *misbrug af stoffer eller alkohol blandt forældrene*, blev 1 tilfælde først opdaget ved den psykologiske undersøgelse. Socialforvaltningen havde kendskab til mis-

bruget i de øvrige 4 familier og indsatte hjælpeforanstaltninger i forhold til de 3. *Psykisk sygdom blandt forældrene* blev i 4 tilfælde overset af socialforvaltningen. I 1 tilfælde var moderens sindssygdom blevet bemærket og indberettet af et hospital, da drengen var 8 år, uden reaktion fra socialforvaltningens side. Der var tale om tegn på alvorlig psykisk sygdom hos disse forældre, men ikke en eneste hjælpeforanstaltning i mit materiale er blevet indsat med psykisk sygdom hos forældrene som begrundelse.

Se på opvæksten – ikke kulturen

Hvordan kan det være at socialforvaltningen i så mange tilfælde ikke bemærker eller ikke reagerer på så alvorlige risikofaktorer i indvandrerfamilier? Sprogproblemer og mangel på viden om psykiske lidelsers kulturelle udtryksformer er formodentlig grunden til at det er sværere for socialforvaltningen at opdage psykisk sygdom og stofmisbrug hos indvandrerforældre end hos etnisk danske forældre, hvis sprog og kultur man har et indgående kendskab til. Nogle indvandrerforældre bruger sprogforvirringen til at skjule sig bag, idet psykisk sygdom og misbrug i mange fremmede kulturer anses for endnu mere skamfuld end i den danske kultur. Mange indvandrere kommer desuden fra lande med en vilkårlig forvaltning af magten, hvorfor de holder lav profil i forhold til myndigheder. Der er således mange gode grunde til at det er sværere at arbejde med indvandrerfamilier end med danske familier med samme problemer.

Desværre ser jeg også dårlige grunde til socialforvaltningens svingende indsats i indvandrerfamilier med kriminelle børn: De professionelle, der træffer beslutninger om hjælpeforanstaltninger, har ofte en yderst respektfuld og tolerant holdning til indvandrernes kulturelle skikke, hvilket er et godt princip. Samtidig har de dog svært ved at skelne mellem kulturelle skikke og psykopatologi: Omsorgssvigt og børnemishandling er jo ikke kulturelle skikke, det er strafbare forhold.

Socialforvaltningens bestræbelser på at respektere indvandrerforældrenes kultur og undgå at diskriminere dem kan således få den utilsigtede virkning, at udviklingstruede indvandrerbørn faktisk diskrimineres i forhold til danske børn: Indvandrerbørnene får ikke altid den hjælp, man normalt giver danske børn med samme problemer, nogle gange på trods af at indvandrerbørnene selv gør opmærksom på urimelige hjemlige forhold og direkte beder myndighederne om hjælp.

Hvorfor ikke henvise til psykolog?

Retspsykiatrisk forskning viser, at flertallet af alvorligt kriminelle unge er psykisk skadede. Både i den svenske og den danske undersøgelse havde ca. halvdelen af de mentalundersøgte da også haft kontakt med psykolog eller psykiater i løbet af opvæksten. Til min store forundring havde ingen af drengene i mit materiale været i kontakt med psykiatrien, og kun 1 havde modtaget psykologsamtaler. Hvad kan være forklaringen på at man så massivt har undladt at konsultere psykologer og psykiatere i det vanskelige arbejde med disse psykisk skadede unge?

Adfærdstræk, som psykologer og psykiatere, med diagnoselisten som referencemåle, ville betegne som antisociale psykiske symptomer, kan forveksles med ”kedsomhed”, ”dårlig opførsel”, ”skoletræthed” eller ”drengegreger”. Grunden til at socialforvaltningen ikke havde indsat psykologisk eller psykiatrisk behandling til drengene i mit materiale er sandsynligvis, at man ikke har opfattet dem som psykisk skadede.

Etnisk fremmede og etnisk danske kriminelle drenge adskiller sig ikke fra hinanden hvad angår opvækstvilkår og personlighedsstruktur. Det er således ikke, som den offentlige debat kunne give indtryk af, drengenes religiøse eller sociale status som etnisk

fremmede, der er årsagen til deres kriminalitet. Den primære årsag til at nogle indvandrere begår kriminalitet, er en opvækst i familier, hvori omsorgssvigt, fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel, samt psykisk sygdom og misbrug af narko og alkohol blandt forældrene er hverdag. Sådanne opvækstvilkår giver ikke altid mulighed for udvikling af en normal personlighed. Ønsker man at hjælpe de kriminelle unge, bør man altså ikke stirre sig blind på deres etniske tilhørsforhold, men systematisk og grundigt undersøge deres opvækstvilkår.

En "checkliste" til vurdering af, om kriminelle indvandrere burde henvises til psykologisk undersøgelse eller behandling, kunne altså se sådan ud:

Checkliste til indvandrere med problemer	
Aggression	Raserianfald
	Irritabilitet
	Vredagtighed
	Hævngerrighed
	Slagsmålstilbøjelighed
Antisocial adfærd	Grov ligegyldighed over for andres følelser
	Løgnagtighed
	Skulken
	Tendens til at handle impulsivt og uoverlagt
	Lav frustrationstolerance
	Manglende evne til at føle skyld
Tidlig kriminalitet	Hærværk
	Ildspåsættelse
	Tyveri
	Røverforsøg
	Sexuel tvang
	Indbrud
Primitive psykiske forsvarsmekanismer	Projektion
	Benægtelse
	Devaluering og idealisering af andre
	Splitting
Dårlige opvækstforhold	Omsorgssvigt
	Fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel
	Kriminalitet blandt forældre og/eller søskende
	Psykisk sygdom hos forældre
	Misbrug af alkohol eller narko hos forældre
	Vold mellem forældre

Finder man tegn indenfor alle 5 ho vedgrupper, bør man gennemføre en psykologisk undersøgelse og afpasse hjælpeforanstaltningerne til dennes konklusioner. Jo flere kriminel-

le episoder, jo tidligere kriminel debut, jo længere tid, kriminaliteten har bestået og jo grovere kriminalitet, der er tale om, jo mere berettiget er det at overveje psykologisk intervention. Ikke alle socialrådgivere er klar over, at kriminalitet er et psykopatologisk symptom, som er tilgængeligt for behandling. Kriminalitet er dog langt mere tilgængelig for behandling i ungdomstiden, hvor personligheden ikke er færdigudviklet og derfor stadig er formbar, end senere i livet, hvor den kan have udviklet sig til en livsform, som kan være svær at ændre, ligesom personligheden er færdigdannet og derfor svær at omforme.

(Denne artikel har tidligere været bragt i tidsskriftet "Socialrådgiveren", d. 23. februar 2005, med titlen "Kriminelle indvandrerdrengene kan behandles".)

5.5. Patrick Gosden: Psykiatrisk screening og behandling som kriminalitetsforebyggelse blandt børn og unge

Patrick Gosden er 1. reservelæge og phd.

Talrige undersøgelser blandt voksne viser klart, at psykisk syge har en øget risiko for kriminalitet og tilsvarende, at kriminelle har en øget risiko for psykisk sygdom.

De psykiske sygdomme som medfører størst risiko for vold er misbrug, personlighedsforstyrrelser og i mindre grad skizofreni. Man formoder, at der er en årsagssammenhæng mellem nogle skizofrenisymptomer og voldelig adfærd, om end dette ikke er helt afklaret. Generelt findes voldsrisikoen blandt skizofrene at være lille sammenlignet med risikofaktorer som ung alder, mandligt køn, misbrug og personlighedsforstyrrelser. Dog vurderes det, at mellem 1-10 % af al vold kan tilskrives personer med skizofreni. Ovenstående gælder for voksne og er kun i mindre omfang undersøgt blandt unge.

Psykiatrisk screening af unge kriminelle

Formålet med psykiatrisk screening er at belyse, hvor mange der lider af en psykiatrisk sygdom.

Screening kan f.eks. foretages mellem almindelige børn og unge eller blandt unge kriminelle.

Psykiatriske screeninger af unge kriminelle er foretaget i et større antal i Nordamerika og i mindre grad i Europa. Med forekomster på mellem 50-80 % er unge kriminelle klart mere psykisk syge i forhold til almindelige unge, idet undersøgelser blandt normale børn og unge finder, at mellem 10-17 % af disse til en given tid lider af en psykisk sygdom. (Ofte angst eller depressionstilstande). De unge kriminelle derimod lider af tilstande som adfærdsforstyrrelse, personlighedsforstyrrelse, misbrug, Attention Deficit Hyperactivity Disorder, mental retardering eller psykotiske tilstande. Endvidere er de kendt for svært belastede sociale kår.

En dansk undersøgelse af varetægtsfængslede unge fandt, at 71 % af de unge havde en eller flere psykiske forstyrrelser, hvoraf adfærdsforstyrrelse, personlighedsforstyrrelse og misbrug var hyppigst.

Psykiatrisk behandling af børn og unge som kriminalitetsforebyggende middel

Psykiatrisk og psykologisk behandling findes før og efter kriminalitetsdebut. Behandling før debut er sparsom og relativt udokumenteret, idet man kun er begyndt at erkende psykiatriske risikofaktorer for kriminalitet blandt børn. Man kan derfor ikke sikkert sige, at dem man vil behandle også bliver kriminelle. Identifikationen er altså svær at foretage så tidligt.

En klassisk engelsk undersøgelse om udvikling af ungdomskriminalitet fulgte børn fra London ved personlige interview fra 8 års alderen til de var 46 år gamle. Her konkluderes at, forebyggelse skal rettes mod 4 hovedrisikofaktorer; *lavt præstationsniveau, svage forældreevner, impulsivitet og fattigdom*. Af interesse vedrørende varigheden af den kriminelle adfærd finder undersøgelsen, at de fleste ved 32 års alderen er normalt fungerende voksne.

Når man leder efter psykiatriske risikofaktorer finder en New Zealandsk undersøgelse⁴¹, at kriminel debut i barneårene er forbundet med mere vedholdende kriminalitet end blandt de som debuterer som unge. De førstnævnte havde i større grad *forældre med svage opdragelsesevner, neurokognitive problemer, svær hyperaktivitet og temperamentsproblemer*. Generelt anbefalede undersøgelsen, at intervention skulle foretages blandt aggressive børn.

En engelsk undersøgelse, hvor normale 3-årige børn blev børnepsykiatrisk undersøgt, fandt blandt andet, at *højt aktivitetsniveau og adfærdsproblemer* var risikofaktorer for senere voksenkriminalitet. Dog udviklede kun 1/5 af dem med risikosymptomer kriminel adfærd, hvilket understreger, at det er svært at vide hvem man eventuelt skulle vælge ud til forebyggelse.

Den psykiatriske behandling retter sig mest mod de som er kendte unge kriminelle og er derfor recidivprofylaktisk.

Her gælder internationalt, at befolkningsgruppebaserede behandlingsprogrammer har større effekt end institutionsbaserede. Specielt virker multisystemisk terapi, funktionel familierapi og aggressionsforvaltnings terapi.

For at tilgodese de unge fængslede anbefalede en amerikansk konsensus konference, at man foretog evidensbaseret psykiatrisk screening inden for 24 timer efter fængsling, blandt andet med vurdering af aggressiv adfærd, selvmordsrisiko og aktuelt misbrug. Forebyggelselementet er her, at bedring af den unge kriminelles psykiske helse øger hans chance for at blive en "sund" voksen og reducerer (forhåbentligt) risikoen for recidiv - og beskytter derved befolkningen.

Psykiatrisk kan man, efter at de psykiske sygdomme er erkendt, behandle, hvad der oftest ses i denne gruppe nemlig misbrug, depression, angsttilstande, hyperaktivitet og psykoser.

⁴¹ Undersøgelsen blev foretaget af en fødselsårgang fulgt indtil 26 års alderen

Nyere (atypiske) antipsykotika tyder på, at have aggressionsdæmpende effekt, men undersøgelser blandt unge kriminelle mangler.

En anden forebyggelsesstrategi bygger på risikovurderinger for fremtidig voldelig adfærd. Her er der udviklet instrumenter, der i nogen grad kan forudsige denne adfærd blandt fængslede og i høj-risiko grupper.

Psykiatrisk behandling af unge kriminelle er målrettet individets bedring. Egentlig evidens for at denne behandling reducerer yderligere kriminalitet er der ikke. Men det antages at være den fornuftigste hypotese, at der er en effekt.